

Wymagania na oceny do historii dla liceum ogólnokształcącego „Poznać przeszłość. Zakres podstawowy” kl. 2

Szarym kolorem oznaczono treści, o których realizacji decyduje nauczyciel.

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny				
		Ocena dopuszczająca Uczeń:	Ocena dostateczna Uczeń:	Ocena dobra Uczeń:	Ocena bardzo dobra Uczeń:	Ocena celująca Uczeń:
Rozdział I. Europa i Nowy Świat						
Wielkie odkrycia geograficzne	- Przyczyny wielkich odkryć geograficznych - Wyprawy Portugalczyków - Odkrycia Hiszpanów - Podróż dookoła świata - Znaczenie wielkich odkryć geograficznych - Cywilizacje prekolumbijskie i ich osiągnięcia	– lokalizuje w czasie i przestrzeni: wyprawy odkrywcze Krzysztofa Kolumba (1492), Vasco da Gamy (1497–1498), Ferdynanda Magellana (1519–1522) – identyfikuje postacie: Krzysztofa Kolumba, Vasco da Gamy, Ferdynanda Magellana – wymienia przyczyny i uwarunkowania organizowania wielkich odkryć geograficznych (wskazując na związki przyczynowo-skutkowe w ramach tego procesu) – wymienia skutki wielkich odkryć geograficznych	– stosuje pojęcie <i>karawela</i>– identyfikuje postać Bartolomeu Diasa – przedstawia osiągnięcia: Krzysztofa Kolumba, Vasco da Gamy, Ferdynanda Magellana – wymienia ludy prekolumbijskie zamieszkujące Amerykę Środkową i Andy – wskazuje na mapie zasięg kolonialnych posiadłości Portugalczyków i Hiszpanów – wyjaśnia, na czym polegało przełomowe znaczenie wypraw Vasco da Gamy, Krzysztofa Kolumba i Ferdynanda Magellana – przedstawia przebieg pierwszej wyprawy	– stosuje pojęcia: <i>busola, cywilizacja prekolumbijska</i> – lokalizuje w czasie i przestrzeni: postanowienia traktatu w Tordesillas (1494), wyprawę odkrywczą Bartolomeu Diasa (1488)– identyfikuje postać Bartolomeu Diasa, – wyjaśnia wpływ kryzysu gospodarczego w końcu XV w. na organizację wypraw odkrywczych – wyjaśnia, dlaczego przyrządy nawigacyjne i nowe rodzaje okrętów były szczególnie ważne podczas wypraw	– stosuje pojęcia: <i>karaka, kwadrant, astrolabium, laska św. Jakuba</i> – lokalizuje w czasie i przestrzeni cywilizacje prekolumbijskie, założenie pierwszej posiadłości portugalskiej w Afryce (1415), pokonanie przesmyku łączącego Amerykę Północną z Południową przez Hiszpanów (1513) – identyfikuje postacie: Juana Sebastiána Elcaño, Ameriga Vespucciego – przedstawia rolę Izabeli Kastylijskiej i Ferdynanda Aragońskiego w organizowaniu wypraw do Nowego Świata	– ocenia skutki wielkich wypraw odkrywczych dla Europejczyków

			Krzysztofa Kolumba – opisuje przebieg wyprawy Ferdynanda Magellana	oceanicznych – wyjaśnia, na czym polegała wymiana pomiędzy Starym a Nowym Światem – wymienia osiągnięcia cywilizacji Majów, Azteków i Inków	– porównuje przebieg wypraw odkrywczych Portugalczyków i Hiszpanów – wyjaśnia znaczenie wyprawy Ameriga Vespucciego dla wiedzy geograficznej Europejczyków – charakteryzuje przyczyny i skutki wielkich odkryć geograficznych, uwzględniając ich aspekt polityczny, gospodarczy, społeczny i kulturowy	
Podboje kolonialne i ich skutki	• Początki konkwisty w Ameryce • Podbój państwa Azteków • Podbój imperium Inków • Imperium portugalskie • Handel kolonialny • Niewolnictwo w Nowym Świecie • Gospodarka europejska po odkryciach geograficznych • Skutki ekspansji	– stosuje pojęcia: <i>konkwista, konkwistador, dualizm gospodarczy, gospodarka folwarczno-pańszczyźniana, pańszczyzna</i> – lokalizuje w czasie i przestrzeni podboje Hernána Cortésa (1519–1521), Francisca Pizarra (1530–1533) – wskazuje na mapie podział Europy będący konsekwencją dualizmu	– stosuje pojęcia: <i>metropolia, faktoria, kompania handlowa, manufaktura, inflacja, płodozmian, folwark, wczesny kapitalizm</i> – wskazuje na mapie zasięg kolonialnych imperii Hiszpanii i Portugalii w Ameryce – przedstawia przebieg podbojów Hernána Cortésa i Francisca Pizarra – wyjaśnia przyczyny sukcesów	– stosuje pojęcia: <i>giełda towarowa, rolnictwo intensywne, rolnictwo ekstensywne</i> – lokalizuje w czasie i przestrzeni odkrycie Brazylia przez Portugalczyków (1500) – identyfikuje postacie: Montezumy, Atahualpy – omawia organizację i funkcjonowanie	– lokalizuje w czasie zakaz czynienia niewolników z Indian (1543) – identyfikuje postać Tupaca Amaru – przedstawia osiągnięcia Pedra Cabrala – przedstawia etapy hiszpańskich i portugalskich podbojów kolonialnych – charakteryzuje skutki ekspansji kolonialnej Europejczyków,	– ocenia skutki ekspansji kolonialnej dla Europejczyków i ludów kolonizowanych – ocenia postępowanie Europejczyków wobec rdzennych mieszkańców Ameryki – ocenia skutki gospodarcze i społeczne

	kolonialnej	w rozwoju gospodarczym kontynentu– wymienia skutki ekspansji kolonialnej Europejczyków (wskazując na związki przyczynowo-skutkowe wewnątrz tego procesu) – wyjaśnia, dlaczego doszło do zjawiska dualizmu gospodarczego w Europie w XVI w.	konkwistadorów w Nowym Świecie – wymienia czynniki decydujące o powstaniu gospodarki wczesnokapitalistycznej – omawia rozwój gospodarczy Europy Zachodniej w XVI w. – przedstawia funkcjonowanie gospodarki w Europie Środkowo-Wschodniej w XVI w.	kolonialnego imperium portugalskiego – wyjaśnia, na czym polegał model handlu w ramach tzw. złotego trójkąta – omawia zmiany w handlu europejskim wywołane ekspansją kolonialną – wyjaśnia, dlaczego w Europie Środkowo-Wschodniej wykształcił się inny niż w Europie Zachodniej model funkcjonowania gospodarki	uwzględniając ich aspekt polityczny, gospodarczy, społeczny i kulturowy – charakteryzuje czynniki, które zadecydowały o powstaniu gospodarki wczesnokapitalistycznej – porównuje rozwój gospodarczy dwóch sfer ekonomicznych XVI-wiecznej Europy	dualizmu gospodarczego w Europie w XVI w.
Kultura i sztuka renesansu	• Początki odrodzenia • Literatura odrodzenia • Sztuka renesansu • Architektura czasów odrodzenia • Nauka w okresie odrodzenia	– stosuje pojęcia: <i>odrodzenie (renesans)</i> , <i>humanizm</i> , <i>teoria heliocentryczna</i> – lokalizuje w czasie renesans w Europie (od drugiej połowy XV do XVI w.) – identyfikuje postacie: Mikołaja Kopernika, Michała Anioła Buonarottiego, Leonarda da Vinci – przedstawia	– stosuje pojęcia: <i>mecenat</i> , <i>rewolucja naukowa</i> – lokalizuje w czasie wynalezienie druku (ok. 1450) – identyfikuje postacie: Williama Szekspira, Erazma z Rotterdamu, Jana Gutenberga – przedstawia osiągnięcia Erazma z Rotterdamu, Jana Gutenberga,	– stosuje pojęcie <i>makiawelizm</i> – lokalizuje w czasie pierwsze wydanie <i>O obrotach sfer niebieskich</i> Mikołaja Kopernika (1543) – identyfikuje postacie: Francesca Petrarki, Dantego Alighieri, Niccola Machiavellego, Giovanniego Boccaccia, Donata	– stosuje pojęcia: <i>manieryzm</i> , <i>inkunabuł</i> – identyfikuje postacie: François Rabelais’go, Miguela de Cervantesa, Miguela Serveta, Andreasa Vessaliusa, Donatella, Jana van Eycka, Rogera van der Weydena, Hieronimusa Boscha, Hansa Memlinga, Hansa Holbeina Młodsze, Pietera Breugela	– porównuje rozwój sztuki i literatury renesansu w różnych krajach europejskich – ocenia dorobek sztuki i literatury doby renesansu

		osiągnięcia Mikołaja Kopernika, Michała Anioła, Leonarda da Vinci – wymienia cechy charakterystyczne architektury, malarstwa i rzeźby epoki renesansu	– wyjaśnia, jakie znaczenie miało upowszechnienie się druku dla rozwoju kultury i nauki – charakteryzuje główne cechy humanizmu renesansowego – identyfikuje zabytki architektury i sztuki renesansu – przedstawia cechy charakterystyczne literatury odrodzenia – wyjaśnia, na czym polegał przełom naukowej doby renesansu – wyjaśnia, czym charakteryzował się tzw. <i>człowiek renesansu</i>	Bramante, Albrechta Dürera, Jeana Bodina, Thomasa More’a, Sandro Botticellego, Tycjana, Rafaela Santiago – przedstawia osiągnięcia Jeana Bodina, Thomasa More’a, Niccolò Machiavellego – przedstawia wpływ idei humanizmu na rozwój kultury i sztuki odrodzenia – wyjaśnia, dlaczego Włochy stały się kolebką renesansu – wyjaśnia, w jaki sposób sztuka renesansu nawiązywała do osiągnięć antyku	Starszego, Sofonisby Anguissoli – opisuje najważniejsze dokonania i odkrycia naukowego okresu renesansu – porównuje architekturę i sztukę renesansu do osiągnięć epok poprzedzających odrodzenie	
Reformacja w Europie	- Przyczyny reformacji - Luter i początki reformacji - Luteranizm - Wojny religijne - Kalwinizm - Anglikanizm - Następstwa reformacji	– stosuje pojęcia: <i>reformacja, luteranizm, kalwinizm, anglikanizm</i> – lokalizuje w czasie: wystąpienie Marcina Lutra (1517), zawarcie pokoju augsburskiego (1555) – identyfikuje postacie: Marcina Lutra, Jana	– stosuje pojęcia: <i>celibat, odpust, zbór, protestanci, sekularyzacja, predestynacja, Akt supremacji, kościół narodowy</i> – lokalizuje w czasie: wojnę chłopską w Niemczech (1524–1526),	– stosuje pojęcia: <i>symonia, nepotyzm, anabaptyzm, Związek Szmalkaldzki, purytanizm, tumult</i> – lokalizuje w czasie ogłoszenie tzw. Konfesji Augsburskiej (1530), sekularyzację Prus Książęcych	– identyfikuje postacie: Jana Wiklefa, Jana Husa, Filipa Melanchtona, Miguela Serveta – wyjaśnia, jakie skutki przyniosła radykalizacja nurtów reformacji – opisuje przebieg rozprzestrzeniania się	– porównuje zasady nowych wyznań: luterńskiego, kalwińskiego – ocenia społeczne i polityczne skutki reformacji

		Kalwina, Henryka VIII – wymienia przyczyny reformacji – omawia przyczyny i skutki wojen religijnych w Niemczech – wyjaśnia, jakie były skutki reformacji	ogłoszenie Aktu supremacyjnego (1534) – identyfikuje postać Tomasza Müntzera – wskazuje na mapie zasięg wyznań reformowanych w Europie w XVI w. – przedstawia osiągnięcia Marcina Lutra, Jana Kalwina, Henryka VIII – przedstawia okoliczności i konsekwencje wystąpienia Marcina Lutra – omawia zasady luteranizmu, kalwinizmu i anglikanizmu – wyjaśnia, w jaki sposób wynalazek druku wpłynął na rozprzestrzenianie się idei reformacyjnych – omawia przebieg reformacji w Europie (wskazując na związki przyczynowo-skutkowe w ramach tego procesu)	(1525), przyjęcie nazwy <i>protestanci</i> (1529) – identyfikuje postacie: Karola V, Albrechta Hohenzollerna, Ulricha Zwingliego – wyjaśnia, co odróżniało religijność protestancką od katolickiej – przedstawia organizację Kościoła kalwińskiego – omawia okoliczności powstania Kościoła anglikańskiego – przedstawia przyczyny, postulaty i skutki wojny chłopskiej w Niemczech	luteranizmu i kalwinizmu w Europie – przedstawia religijne, polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe następstwa reformacji	
Reforma katolicka	• Reforma katolicka i kontrreformacja • Sobór trydencki • Inkwizycja i cenzura	– stosuje pojęcia: <i>kontrreformacja, inkwizycja, indeks ksiąg zakazanych</i>	– stosuje pojęcia: <i>reforma katolicka, hugenoci, jezuici</i> – lokalizuje w czasie:	– lokalizuje w czasie: wojnę w Niderlandach (1566–1648), wprowadzenie	– stosuje pojęcia: <i>gezowie, panteizm</i> – lokalizuje w czasie powstanie Republiki	– ocenia rolę soboru trydenckiego w realizacji

	• Wojny religijne • Jezuici • Zmiany w religijności po soborze trydenckim	– lokalizuje w czasie obrady soboru trydenckiego (1545–1563), noc św. Bartłomieja (1572) – wymienia działania podjęte przez Kościół katolicki wobec reformacji – przedstawia instytucje powołane przez Kościół katolicki do walki z reformacją oraz metody ich działania	założenie zakonu jezuitów (1534), odnowienie Świętej Inkwizycji (1542), utworzenie indeksu ksiąg zakazanych (1559), ogłoszenie Edyktu nantejskiego (1598) – identyfikuje postacie: Ignacego, Loyoli, Małgorzaty Walezjuski, Henryka Burbona – przedstawia osiągnięcia Ignacego Loyoli – przedstawia decyzje soboru trydenckiego – wyjaśnia, jaką rolę odegrał zakon jezuitów w walce z reformacją	kalendarza gregoriańskiego (1582) – identyfikuje postacie: Katarzyny Medycejskiej, Filipa II, Wilhelma Orańskiego – przedstawia przyczyny, przebieg i skutki wojny religijnej w Niderlandach – charakteryzuje działalność zakonu jezuitów – omawia przyczyny, przebieg i skutki rywalizacji katolików z hugenotami we Francji	Zjednoczonych Niderlandów (1588) – identyfikuje postacie: Giordana Bruna, Andrzeja Boboli – omawia zmiany w religijności katolickiej po soborze trydenckim – rozstrzyga, które spośród działań podjętych w celu zahamowania reformacji były najbardziej skuteczne	reformy katolickiej – ocenia stosunek Kościoła katolickiego do reformacji
Rozdział II. „Złoty wiek” Rzeczypospolitej						
Panowanie ostatnich Jagiellonów	• Panowanie synów Kazimierza Jagiellończyka • Walka o wpływy nad Bałtykiem • Początki odrodzenia na ziemiach polskich • Szkolnictwo i nauka • Literatura renesansu	– stosuje pojęcia: <i>hołd pruski, teoria heliocentryczna, arras</i> – lokalizuje w czasie hołd pruski (1525) – identyfikuje postacie: Zygmunta Starego, Albrechta Hohenzollerna, Zygmunta Augusta, Mikołaja Kopernika, Mikołaja Reja, Jana	– stosuje pojęcie <i>Dominium Maris Baltici</i> – lokalizuje w czasie: zjazd wiedeński (1515), wojnę pruską (1519–1521), I wojnę północną (1563–1570) – identyfikuje postacie: Jana Olbrachta, Aleksandra I Jagiellończyka, Bony Sforzy, Andrzeja Frycza	– stosuje pojęcia: <i>Komisja Morska, arkada, attyka, literatura sowizdrzalska</i> – lokalizuje w czasie: hołd Gottharda Kettlera (1561), pokój w Szczecinie (1570) – lokalizuje w czasie i przestrzeni wyprawę na Mołdawię (1497)	– lokalizuje w czasie pokój wieczysty z Turcją (1533) – lokalizuje w czasie i przestrzeni: bitwę pod Koźminem (1497), bitwę pod Orszą (1514), bitwę pod Obertynem (1531) – identyfikuje postacie: Wojciecha Oczki, Bernarda Moranda,	– ocenia stosunki Polski z sąsiadami na przełomie XV i XVI w. – ocenia, czy władcy Polski dostrzegali zagrożenie ze strony Prus – ocenia działalność

		Kochanowskiego – wskazuje główne kierunki polityki zagranicznej Zygmunta Starego – przedstawia polityczne konsekwencje hołdu pruskiego – wymienia osiągnięcia kultury renesansu w Polsce	Modrzewskiego, Stanisława Orzechowskiego – przedstawia osiągnięcia Zygmunta Starego i Zygmunta Augusta – omawia politykę bałtycką prowadzoną przez Zygmunta Augusta – przedstawia przyczyny i skutki wojny o Inflanty (wskazując na związki przyczynowo-skutkowe w ramach tego procesu) – opisuje zmiany terytorialne państwa polsko-litewskiego w XVI w. – charakteryzuje system szkolnictwa na ziemiach polskich – omawia rozwój literatury renesansowej w Polsce – wyjaśnia, jakim celom służyła literatura społeczno-polityczna czasów renesansu	– identyfikuje postacie: Maksymiliana I Habsburga, Gottharda Kettlera, Filipa Kallimacha, Franciszka Florentczyka, Macieja z Miechowa, Marcina Kromera – omawia przyczyny i skutki wypraw Jana Olbrachta na Mołdawię – charakteryzuje stosunki polsko-habsburskie za panowania Zygmunta Starego – wyjaśnia, w jakich okolicznościach Jagiellonowie utracili wpływy w Czechach i na Węgrzech – przedstawia okoliczności sekularyzacji Inflant – wyjaśnia, skąd czerpali wzorce polscy zwolennicy idei renesansowych – przedstawia okoliczności, jakie	Bernarda Wapowskiego, Marcina Bielskiego, Bartosza Paprockiego, Biernata z Lublina – lokalizuje w przestrzeni tereny, które Polska i Litwa utraciły w pierwszej połowie XVI w. – przedstawia politykę zagraniczną Aleksandra Jagiellończyka – przedstawia konsekwencje konfliktów zbrojnych toczonych przez Zygmunta Starego z Moskwą, Krzyżakami, Mołdawią i Turcją – wymienia charakterystyczne cechy architektury renesansowej w Polsce – przedstawia osiągnięcia polskiej nauki w okresie renesansu – wyjaśnia, dlaczego Zamość jest przykładem tzw. miasta idealnego	polityczną Zygmunta Augusta – ocenia osiągnięcia renesansu polskiego – ocenia dorobek polskiej myśli politycznej doby renesansu
--	--	---	---	--	---	---

				sprzyjały rozprzestrzenianiu się idei renesansowych w Polsce		
Demokracja szlachecka	• Wzrost znaczenia szlachty • Początki parlamentaryzmu • Stan szlachecki • Ruch egzekucyjny	– stosuje pojęcia: <i>sejm walny, izba poselska, senat, sejmik, konstytucja, elekcyjność tronu, demokracja szlachecka</i> – lokalizuje w czasie: przywileje cerekwicko-nieszawskie (1454), konstytucja <i>Nihil novi</i> (1505) – identyfikuje postacie: Zygmunta Starego, Zygmunta Augusta – wymienia instytucje polskiego parlamentaryzmu – wyjaśnia, jaką rolę w kształtowaniu się demokracji szlacheckiej w Polsce odegrała konstytucja <i>Nihil novi</i>	– stosuje pojęcia: <i>sejm zwyczajny, sejm nadzwyczajny, magnateria, szlachta średnia, przywilej sądowy, rokosz, ruch egzekucyjny, wojsko kwarciane</i> – lokalizuje w czasie: przywilej koszycki (1374), przywileje jedlnieńsko-krakowskie (1430 i 1433), pierwszy sejm walny (1468), sejm egzekucyjny (1562–1563) – wyjaśnia, z czego wynikała i na czym polegała uprzywilejowana pozycja szlachty w Rzeczypospolitej – opisuje kompetencje sejmu walnego – omawia skład i kompetencje stanów sejmujących wchodzących w skład sejmu walnego – wyjaśnia, jaką rolę w	– stosuje pojęcia: <i>prawo ziemskie, egzekucja dóbr, nobilitacja, szlachta zagrodowa, szlachta gołota, królewszczyny</i> – lokalizuje w czasie: przywilej czerwński (1422), warecki (1423), piotrkowski (1496) – identyfikuje postać Mikołaja Sienickiego – przedstawia przyczyny wzrostu znaczenia szlachty w XVI w. – omawia najważniejsze przywileje nadane polskiej szlachcie przez królów – przedstawia rodzaje sejmików szlacheckich – omawia rodzaje sejmów – charakteryzuje	– stosuje pojęcie <i>elekcja vivente rege</i> – lokalizuje w czasie przywilej w Mielniku (1501), rokosz lwowski (1537) – wyjaśnia, jakie znaczenie dla szlachty miało sprawowanie urzędów – charakteryzuje rolę szlachty w społeczeństwie Rzeczypospolitej	– wyjaśnia, na czym polegała specyfika rozwiązań ustrojowych przyjętych w Rzeczypospolitej – ocenia funkcjonowanie demokracji szlacheckiej

			polskim systemie politycznym odgrywały sejmiki – przedstawia osiągnięcia ruchu egzekucyjnego	rozwarstwienie stanu szlacheckiego – wyjaśnia, jakie były okoliczności narodzin ruchu egzekucyjnego – wskazuje cele ruchu egzekucyjnego		
Reformacja i kontrreformacja w Rzeczypospolitej	• Luteranizm w Polsce • Wzrost popularności kalwinizmu • Bracia polscy • Tolerancja religijna • Czasy kontrreformacji • Unia brzeska	– stosuje pojęcie <i>konfederacja warszawska</i> – lokalizuje w czasie konfederację warszawską (1573) – wymienia wyznania reformowane i mniejszości wyznaniowych w Rzeczypospolitej w XVI w. – wymienia działania Kościoła katolickiego podejmowane w Rzeczypospolitej w ramach kontrreformacji	– stosuje pojęcia: <i>bracia polscy (arianie), unia brzeska, wolność religijna, ekumenizm</i> – lokalizuje w czasie ugodę sandomierską (1570), unię brzeską (1596) – identyfikuje postacie: Fausta Socyna, Piotra Skargi – wskazuje na mapie zasięg wyznań reformowanych i mniejszości wyznaniowych w Rzeczypospolitej w XVI w. – omawia przebieg kształtowania się tolerancji religijnej w Rzeczypospolitej (wskazując na związki przyczynowo-skutkowe w ramach tego procesu)– wyjaśnia, dlaczego	– stosuje pojęcia: <i>dysydenci, unicy, dyzunicy</i> – lokalizuje w czasie: sprowadzenie jezuitów do Polski (1564), otwarcie Akademii Wileńskiej (1579) – identyfikuje postacie: Jana Łaskiego Młodszego, Stanisława Hozjusza – wyjaśnia, z jakich powodów ludność różnych narodowości oraz wyznań i religii osiedlała się w Rzeczypospolitej – przedstawia rozwój luteranizmu i kalwinizmu w Polsce– przedstawia zasady wiary, przekonania i działalność braci polskich	– lokalizuje w czasie rozłam kalwinów i arian (1562–1565) – identyfikuje postacie: Piotra z Goniądza, Jakuba Wujka – wyjaśnia, jaki stosunek mieli polscy władcy do rozprzestrzeniania się wyznań reformowanych – przedstawia, w jakich okolicznościach zawarto unię brzeską – wyjaśnia, w jaki sposób ustrój Polski wpływał na rozwój reformacji	– ocenia tolerancję wyznaniową w Polsce w odniesieniu do sytuacji w Europie

			Rzeczpospolitą nazywano państwem bez stosów – charakteryzuje reakcję Kościoła katolickiego na postępy reformacji w Polsce	– omawia konsekwencje unii brzeskiej		
Społeczeństwo i gospodarka Rzeczypospolitej w XVI w.	• Społeczeństwo Rzeczypospolitej • Miasta i rzemiosło • Handel gdański • Folwarki i pańszczyzna	– stosuje pojęcia: <i>burmistrz, poddaństwo, folwark, pańszczyzna, gospodarka folwarczno-pańszczyźniana</i> – charakteryzuje strukturę społeczną Rzeczypospolitej – przedstawia cechy charakterystyczne gospodarki folwarczno-pańszczyźnianej w Rzeczypospolitej	– stosuje pojęcia: <i>cech, ława, partacz</i> – przedstawia sposób funkcjonowania miast w Rzeczypospolitej – omawia rozwój rzemiosła i handlu w Rzeczypospolitej w XVI w. – wyjaśnia, jak ukształtowała się wyjątkowa pozycja gospodarcza Gdańska w Rzeczypospolitej (wskazując na związki przyczynowo-skutkowe w ramach tego procesu)	– stosuje pojęcia: <i>ludzie luźni, trzeci ordynek</i> – lokalizuje w czasie: statut warcki (1423), przywilej piotrkowski (1496), wprowadzenie minimalnego wymiaru pańszczyzny (1520) – omawia rozwój miast w Rzeczypospolitej szlacheckiej – przedstawia przyczyny rozwoju gospodarki folwarczno-pańszczyźnianej w Rzeczypospolitej – wyjaśnia, w jaki sposób szlachta tworzyła folwarki – przedstawia sposób funkcjonowania	– stosuje pojęcie <i>monopol propinacyjny</i> – wyjaśnia, kto i dlaczego pozostawał poza systemem stanowym w Rzeczypospolitej – wyjaśnia, dlaczego miasta w Rzeczypospolitej miały słabszą pozycję niż ośrodki miejskie na zachodzie Europy – omawia rolę Gdańska w gospodarce Rzeczypospolitej w XVI w.	– ocenia gospodarczą rolę Gdańska w XVI w. – ocenia polską specyfikę w zakresie struktury społecznej i modelu życia gospodarczego (gospodarka folwarczno-pańszczyźniana) na tle europejskim – ocenia położenie chłopów w gospodarce folwarczno-pańszczyźnianej

				folwarku szlacheckiego		
Rzeczpospolita Obojga Narodów	• W czasach unii personalnej • Unia lubelska • Rzeczpospolita po unii lubelskiej • Wieloetniczna Rzeczpospolita • Pierwsze bezkrólewie • Przebieg pierwszej elekcji • Artykuły henrykowskie i <i>pacta conventa</i> • Krótkie panowanie Henryka Walezego	– stosuje pojęcia: <i>unia realna, wolna elekcja, Artykuły henrykowskie, pacta conventa</i> – lokalizuje w czasie unię lubelską (1569), pierwszą wolną elekcję (1573) – identyfikuje postacie: Zygmunta Augusta, Henryka Walezjusza – wymienia postanowienia unii lubelskiej – przedstawia przebieg, okoliczności i skutki jednoczenia Korony Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego (wskazując na związki przyczynowo-skutkowe w ramach tego procesu) – wymienia postanowienia Artykułów henrykowskich	– stosuje pojęcia: <i>bojarzy, polonizacja, sejm konwokacyjny, elekcja viritim, sejm elekcyjny, sejm koronacyjny, detronizacja</i> – lokalizuje w czasie koronację i ucieczkę Henryka Walezego (1574) – identyfikuje postać Anny Jagiellonki – wskazuje na mapie terytoria wcielone do Korony w 1569 r., Rzeczpospolitą Obojga Narodów, terytoria wspólne dla Korony i Litwy – przedstawia osiągnięcia Zygmunta Augusta – omawia przebieg sejmu lubelskiego w 1569 r. – opisuje terytorium Rzeczypospolitej Obojga Narodów – wyjaśnia, na czym polegała polonizacja	– stosuje pojęcie <i>interrex</i> – lokalizuje w czasie śmierć Zygmunta Augusta (1572) – identyfikuje postacie: Mikołaja „Czarnego” Radziwiłła, Jakuba Uchańskiego – przedstawia relacje polsko-litewskie w czasach unii personalnej – wyjaśnia, dlaczego Zygmunt August dążył do unii realnej z Litwą – przedstawia stosunek litewskiej szlachty i magnaterii do unii realnej – omawia strukturę administracyjną Rzeczypospolitej Obojga Narodów – wymienia kandydatów do korony polskiej w 1573 r. – opisuje panowanie Henryka Walezego	– stosuje pojęcia: <i>konfederacja kapturowa, sejmik kapturowy, sąd kapturowy</i> – omawia sytuację etniczną i wyznaniową w Rzeczypospolitej Obojga Narodów – omawia sytuację w Rzeczypospolitej w okresie pierwszego bezkrólewia	– ocenia skutki unii lubelskiej – ocenia geopolityczną sytuację Rzeczypospolitej Obojga Narodów po śmierci Zygmunta Augusta – ocenia panowanie Henryka Walezego w państwie polsko-litewskim

			szlachty litewskiej i jakie były tego skutki – opisuje przebieg pierwszej wolnej elekcji – wymienia etapy wyboru króla podczas wolnej elekcji – wyjaśnia, jakie znaczenie ustrojowe miały Artykuły henrykowskie			
Rozdział III. Europa w XVII w.						
Nowe potęgi europejskie w XVII wieku	• Zmiana układu sił nad Bałtykiem • Budowa imperium moskiewskiego • Kres ekspansji tureckiej	– lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Wiedniem (1683) – identyfikuje postacie: Iwana IV Groźnego, Jana Sobieskiego	– stosuje pojęcia: <i>Liga Święta</i> , <i>Wielka Smuta</i> – lokalizuje w czasie i przestrzeni: bitwę pod Lepanto (1571), pokój w Karłowicach (1699) i jego postanowienia – identyfikuje postacie: Michała Romanowa, Gustawa II Adolfa, Sulejmana Wspaniałego – omawia okoliczności zahamowania ekspansji tureckiej w Europie w XVII w.	– lokalizuje w czasie: bitwę pod Mohaczem (1526), zniesienie zależności lennej Prus Książęcych (1657), zawarcie Ligi Świętej (1684)– identyfikuje postacie Ludwika II Jagiellończyka, Karola X Gustawa, Fryderyka Wilhelma, Kary Mustafy – wyjaśnia, co spowodowało, że Szwecja i Prusy stały się liczącą potęgą w rejonie Bałtyku – przedstawia przyczyny zakończenia tureckiej ekspansji w Europie	– omawia proces budowania w rejonie Bałtyku potęgi Szwecji i Prus w XVII w. (wskazując na związki przyczynowo-skutkowe w ramach tych procesów)- rozstrzyga, czy szwedzkie dążenia do uczynienia Bałtyku wewnętrznym morzem były bliskie realizacji w XVII w.	

Absolutyzm we Francji	- Początki rządów Burbonów - Francja kardynała Richelieu - Pierwszy minister Mazarin - Rządy Ludwika XIV - Colbert i merkantylizm - Francuska polityka zagraniczna	– stosuje pojęcia: <i>Stany Generalne, absolutyzm</i> – lokalizuje w czasie rządy osobiste Ludwika XIV (1661–1715) – identyfikuje postacie: Armanda de Richelieu, Ludwika XIV – wymienia uprawnienia Ludwika XIV jako władcy absolutnego	– stosuje pojęcia: <i>intendent, merkantylizm</i> – lokalizuje w czasie reformy kardynała Armanda de Richelieu (1624–1642) – identyfikuje postacie: Julesa Mazarina, Jeana-Baptiste’a Colberta – przedstawia osiągnięcia kardynała Armanda de Richelieu, Ludwika XIV – charakteryzuje działalność kardynała Armanda de Richelieu – charakteryzuje rządy osobiste Ludwika XIV – wyjaśnia, na czym polegała polityka merkantylizmu – wymienia działania, jakie podjął Jean-Baptiste Colbert w celu realizacji polityki merkantylizmu	– stosuje pojęcia: <i>fronda, szlachta urzędnicza, polityka reunionów</i> – lokalizuje w czasie frondę (1648–1653), zniesienie Edyktu nantejskiego (1685) – lokalizuje w przestrzeni reuniony – identyfikuje postacie Ludwika XIII, Anny Austriaczki – przedstawia, w jaki sposób doszło do powstania we Francji monarchii absolutystycznej – charakteryzuje ustrój Francji za czasów Ludwika XIV – charakteryzuje politykę zagraniczną Ludwika XIV	– lokalizuje w czasie wojnę o sukcesję hiszpańską (1701–1714) – wyjaśnia, w jaki sposób panowanie Henryka IV Burbona wpłynęło na pozycję Francji w Europie – wyjaśnia, w jaki sposób społeczeństwo francuskie zareagowało na rządy absolutne – przedstawia cechy charakterystyczne sztuki za panowania Ludwika XIV – wyjaśnia, czym była tzw. polityka reunionów i jak się zakończyła dla Francji	– ocenia korzyści i zagrożenia, jakie dla państwa niosło skupienie władzy w rękach jednej osoby
Wojna trzydziestoletnia	- Rzesza Niemiecka przed wybuchem wojny - Wojna trzydziestoletnia - Pokój westfalski - Skutki wojny	– lokalizuje w czasie wojnę trzydziestoletnią (1618–1648) – wskazuje na mapie państwa uczestniczące w wojnie trzydziestoletniej	– stosuje pojęcia: <i>Unia Protestancka, Liga Katolicka, defenestracja praska</i> – lokalizuje w czasie: powstanie Unii Protestanckiej (1608),	– lokalizuje w czasie etap wojny trzydziestoletniej: czeski (1618–1624) – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Białą Górą (1620)	– stosuje pojęcie <i>edykt restytucyjny</i> – identyfikuje postacie: Rudolfa II Habsburga, Ferdynanda II Habsburga, Fryderyka V Wittelsbacha	– ocenia skutki wojny trzydziestoletniej – ocenia znaczenie wojny trzydziestoletniej dla dziejów

	trzydziestoletniej	– przedstawia przyczyny i skutki wojny trzydziestoletniej (wskazując na związki przyczynowo-skutkowe w ramach tego procesu)	powstanie Ligi Katolickiej (1609), defenestrację praską (1618) – lokalizuje w czasie i przestrzeni pokój westfalski (1648) i jego postanowienia – identyfikuje postać Gustawa II Adolfa – wymienia postanowienia pokoju westfalskiego	– omawia sytuację w Rzeszy Niemieckiej przed wybuchem wojny trzydziestoletniej		krajów takich jak Niemcy i Czechy
Rewolucja angielska i monarchia parlamentarna	• Anglia na przełomie XVI i XVII w. • Rządy Stuartów • Wojna domowa w Anglii • Dyktatura Cromwella • Restauracja Stuartów • Monarchia parlamentarna	– stosuje pojęcie <i>monarchia parlamentarna</i> – lokalizuje w czasie: wojnę domową w Anglii (1642–1648), ogłoszenie Deklaracji praw (1689) identyfikuje postać Olivera Cromwella – wyjaśnia, jaką rolę w przebiegu rewolucji odegrał Oliver Cromwell – przedstawia skutki rewolucji angielskiej (wskazując na związki przyczynowo-skutkowe w ramach tego procesu)	– stosuje pojęcia: <i>Armia Nowego Wzoru, Akt nawigacyjny, chwalebna rewolucja</i> – lokalizuje w czasie: ścięcie Karola I (1649), ogłoszenie się Olivera Cromwella lordem protektorem (1653), wydanie Aktu nawigacyjnego (1651), chwalebna rewolucję (1688) – identyfikuje postacie: Karola I Stuarta, Wilhelma III Orańskiego – wymienia przyczyny rewolucji angielskiej – przedstawia najważniejsze etapy rewolucji w Anglii	– stosuje pojęcia: <i>ogradzanie, gentry, torysi, wigowie</i> – lokalizuje w czasie: obrady Krótkiego Parlamentu (1640), restaurację Stuartów (1660), powstanie Wielkiej Brytanii (1707) – identyfikuje postacie: Jakuba I Stuarta, Karola II Stuarta, Jakuba II Stuarta – przedstawia przemiany gospodarcze i społeczne w Anglii na początku XVI w. – przedstawia	– stosuje pojęcia: <i>diggerzy, lewellerzy</i> – lokalizuje w czasie i przestrzeni: bitwę pod Naseby (1645), atak wojsk Cromwella na Irlandię (1649) i Szkocję (1650) – identyfikuje postać Anny Stuart – omawia napięcia religijne i polityczne w Anglii w przededniu rewolucji – charakteryzuje rolę parlamentu w rewolucji angielskiej – wyjaśnia, jakie były cele diggerów, a jakie lewellerów	– ocenia znaczenie rewolucji angielskiej

			– wyjaśnia, na czym polegała chwalebna rewolucja – wymienia postanowienia Deklaracji praw	przebieg rewolucji angielskiej – charakteryzuje dyktaturę Olivera Cromwella – omawia okoliczności, w jakich doszło do restauracji Stuartów		
Kultura Europy w XVII wieku	• Barok • Barok w malarstwie i rzeźbie • Architektura doby baroku • Malarstwo barokowe • Sztuka w krajach protestanckich • Literatura, muzyka i teatr • Nauka w XVII wieku	– stosuje pojęcie <i>barok</i> – lokalizuje w czasie barok w Europie (od końca XVI do początku XVIII w.) – identyfikuje postacie: Galileusza, Izaaka Newtona – wymienia cechy charakterystyczne sztuki baroku	– stosuje pojęcia: <i>empiryzm, racjonalizm</i> – identyfikuje postacie: Giovanniego Lorenza Berniniego, Petera Paula Rubensa, Rembrandta van Rijn, Moliera, Jana Sebastiana Bacha, Francisa Bacona, Kartezjusza – wyjaśnia, w jaki sposób sztuka baroku miała wpływać na umacnianie uczuć religijnych katolików – przedstawia cechy charakterystyczne malarstwa i rzeźby z okresu baroku	– stosuje pojęcia: <i>malarstwo iluzjonistyczne, rokoko</i> – identyfikuje postacie: Caravaggia, Diega Velázqueza, Jana Vermeera, Johannesesa Keplera, Jeana de la Fontaine'a, Antonia Vivaldiego – wyjaśnia, dlaczego barok nazywano epoką przeciwieństw – charakteryzuje osiągnięcia nauki w okresie baroku – omawia myśl filozoficzną epoki baroku	– identyfikuje postacie: Artemisa Gentileschi, Fransa Halsa, Judith Leyster, Pedra Calderona de la Barca, Lopego de Vega, Jerzego Fryderyka Haendla, Claudia Monteverdiego – wyjaśnia, dlaczego sztuka w XVII w. rozwijała się odmiennie w krajach katolickich i protestanckich – przedstawia osiągnięcia literatury muzyki i teatru w okresie baroku	– ocenia wpływ kultury baroku na mentalność XVII-wiecznych Europejczyków
Rozdział IV. Od potęgi do klęsk Rzeczypospolitej						
Rzeczpospolita na przełomie XVI	• Podwójna elekcja • Konflikt Batorego z	– lokalizuje w czasie wojnę Stefana	– stosuje pojęcie <i>piechota wybraniecka</i>	– stosuje pojęcia: <i>banicja, regaliści</i> ,	– lokalizuje w czasie: powstanie Trybunału	– ocenia panowanie

i XVII wieku	Gdańskiem • Reformy wewnętrzne Stefana Batorego • Wojna z Moskwą • Król i kanclerz • Trzecie bezkrólewie i podwójna elekcja • Początki panowania Zygmunta III Wazy • Rokosz Zebrzydowskiego • Długie panowanie Zygmunta III Wazy	Batorego z Rosją (1579–1582) – identyfikuje postacie: Stefana Batorego, Zygmunta III Wazy – omawia przyczyny i skutki wojny Stefana Batorego z Rosją – wymienia cele polityki zagranicznej Zygmunta III Wazy	– lokalizuje w czasie elekcję Anny Jagiellonki i Stefana Batorego (1575), rozejm w Jamie Zapolskim (1582), elekcję Zygmunta III Wazy (1587), rokosz Zebrzydowskiego (1606–1608)– identyfikuje postacie Anny Jagiellonki, Jana Zamojskiego, Mikołaja Zebrzydowskiego – przedstawia osiągnięcia Stefana Batorego – charakteryzuje reformy wewnętrzne przeprowadzone przez Stefana Batorego – wyjaśnia, jaką rolę za panowania Stefana Batorego i Zygmunta III Wazy odgrywał w państwie Jan Zamojski – przedstawia osiągnięcia Zygmunta III Wazy – przedstawia konflikt Zygmunta III Wazy ze szlachtą (wskazując na związki przyczynowo-skutkowe w ramach tego	<i>popularyści</i> – lokalizuje w czasie: konflikt Stefana Batorego z Gdańskiem (1576–1577), bitwę pod Guzowem (1607) – lokalizuje w czasie i przestrzeni: zdobycie Połocka (1579), zdobycie Wielkich Łuków (1580), zajęcie Pskowa (1581) – identyfikuje postać Samuela Zborowskiego – przedstawia przebieg drugiej wolnej elekcji – omawia przyczyny i skutki konfliktu Stefana Batorego z Gdańskiem – omawia przebieg wojny Rzeczypospolitej z Moskwą za rządów Stefana Batorego– wymienia atuty kandydatury Zygmunta Wazy do tronu polskiego – przedstawia	Koronnego (1578), bitwę pod Byczyną (1588) – identyfikuje postacie: Maksymiliana II, Maksymiliana III, Karola IX Sudermańskiego – podaje przyczyny powstania opozycji wewnętrznej przeciwko Batoremu – wyjaśnia, dlaczego polityka Zygmunta III Wazy budziła niezadowolenie szlachty	Stefana Batorego
--------------	---	--	---	---	--	------------------

			procesu)	przyczyny, przebieg i skutki rokoszu Zebrzydowskiego		
Wojny na wschodzie	• Wielka Smuta • Czas dymitriad • Wojna Rzeczypospolitej z Moskwą • Wojna o Smoleńsk • Kozacy • Wybuch powstania Chmielnickiego • Od Zbaraża do Batoha • Moskwa w konflikcie kozackim	– stosuje pojęcie <i>dymitriady</i> – lokalizuje w czasie: I dymitriadę (1604–1606), powstanie Chmielnickiego (1648–1658) – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Kłuszynem (1610) – identyfikuje postacie: Zygmunta III Wazy, Władysława Wazy, Jana Kazimierza Wazy, Bohdana Chmielnickiego – wymienia przyczyny dymitriad – przedstawia skutki wojen Rzeczypospolitej z Rosją w pierwszej połowie XVII w. – wymienia przyczyny powstań kozackich na Ukrainie w tym powstania Chmielnickiego	– stosuje pojęcia: <i>Kozacy, rejestr kozacki</i> – lokalizuje w czasie wojnę z Moskwą (1609–1619) – lokalizuje w czasie i przestrzeni: rozejm w Dywilinie (1619) i jego postanowienia, oblężenie Smoleńska (1633–1634), pokój w Polanowie (1634) i jego postanowienia, bitwy pod Żółtymi Wodami (1648), bitwę pod Korsuniem (1648), bitwę pod Piławcami (1648), ugodę w Perejaśławiu (1654), unię w Hadziaczu (1658), pokój Grzymułtowskiego (1686) i jego postanowienia – identyfikuje postacie: Dymitra Samozwańca, Stanisława Żółkiewskiego, Michała Romanowa, Jeremiego Wiśniowieckiego – opisuje przebieg i	– stosuje pojęcia: <i>patriarchat, Wielka Smuta</i> – lokalizuje w czasie Wielką Smutę (1598–1613), rządy Polaków w Moskwie (1610–1612), ugodę zborowską (1649), – lokalizuje w czasie i przestrzeni: oblężenie Zbaraża (1649), bitwę pod Beresteczkiem (1651), bitwę pod Białą Cerkwią (1651), bitwę pod Batohem (1652), bitwy pod Połonką i Cudnowem (1660), rozejm w Andruszowie (1667) – identyfikuje postacie Borysa Godunowa, Jerzego Mniszcha, Maryny Mniszchówny, Wasyla Szujskiego, Iwana Wyhowskiego– przedstawia przebieg i skutki dymitriad – wymienia cele	– stosuje pojęcie <i>lisowczycy</i> – lokalizuje w czasie ugodę w Żwańcu (1653) – identyfikuje postacie: Fiodora I, Dymitra – wyjaśnia, jak doszło do Wielkiej Smuty w Rosji – omawia zmiany granic Rzeczypospolitej Obojga Narodów w wyniku jej wojen z Rosją w XVII w.	– ocenia skutki wojen Rzeczypospolitej z Moskwą na początku XVII w. – ocenia politykę zagraniczną Zygmunta III Wazy – ocenia skutki wojen Rzeczypospolitej z Moskwą w XVII w. – ocenia politykę Rzeczypospolitej wobec Kozaków – ocenia wpływ powstania Chmielnickiego na sytuację państwa polsko-litewskiego

			skutki wojny Rzeczypospolitej z Rosją w latach 1609–1619 – omawia przebieg i skutki wojny o Smoleńsk – przedstawia przyczyny powstania Chmielnickiego – wyjaśnia, jakie były postanowienia i skutki ugody w Perejasławiu – wymienia postanowienia unii w Hadziaczu i jej konsekwencje – charakteryzuje specyfikę ludności kozackiej zamieszkującej Kresy Rzeczypospolitej	polityki wschodniej państwa polsko-litewskiego za rządów Zygmunta III Wazy i Władysława IV – omawia przebieg powstania Chmielnickiego – wymienia postanowienia ugody zborowskiej i jej konsekwencje – omawia przebieg i skutki wojny z Rosją o Ukrainę		
Wojny ze Szwecją i kryzys Rzeczypospolitej	• Wojna o Inflanty • Wojna o ujście Wisły • Przyczyny potopu szwedzkiego • Potop szwedzki • Wojna wyzwoleńcza ze Szwecją • Klęska Szwecji • Zniszczenia wojenne i kryzys gospodarczy • Zmiany ustrojowe i wyznaniowe • Plany reform Jana Kazimierza i rokosz	– stosuje pojęcia: <i>husaria, oligarchia magnacka, liberum veto</i> – lokalizuje w czasie pierwsze zastosowanie <i>liberum veto</i> (1652), potop szwedzki (1655–1660) – lokalizuje w czasie i przestrzeni: bitwę pod Kircholmem (1605), bitwę pod Oliwą (1627) – identyfikuje postacie:	– stosuje pojęcia: <i>wojna podjazdowa, ksenofobia</i> – lokalizuje w czasie wojnę o ujście Wisły (1626–1629), bitwę pod Trzcianą (1629), pokój w Oliwie (1660), abdykację Jana Kazimierza (1668) – lokalizuje w czasie i przestrzeni: rozejm w Starym Targu (1629) rozejm w Sztumskiej Wsi (1635), obronę Jasnej Góry (1655), bitwę pod	– stosuje pojęcia: <i>regaliści, popularyści, śluby lwowskie</i> – lokalizuje w czasie: unię polsko-szwedzką (1592–1599), bitwę pod Guzowem (1607), kapitulację pod Ujściem (1655), ugodę w Kiejdanach (1655), traktat w Radnot (1656), śluby lwowskie (1656), traktaty welawsko-	– stosuje pojęcie <i>elekcja vivente rege</i> – lokalizuje w czasie: wypędzenie arian (1658), bitwę pod Mątwami (1666) – identyfikuje postacie: Bogusława Radziwiłła, Jerzego II Rakoczego – przedstawia sytuację wyznaniową w Rzeczypospolitej w połowie XVII w. – charakteryzuje	– ocenia zaangażowanie Rzeczypospolitej w wojny ze Szwecją za panowania Zygmunta III Wazy i Jana Kazimierza – ocenia postawę magnatów polskich wobec wojny ze Szwecją

	Lubomirskiego	Zygmunta III Wazy, Jana Kazimierza Wazy – wyjaśnia, jaką rolę w prowadzeniu kampanii wojennych odgrywała husaria – wymienia przyczyny i skutki konfliktów polsko-szwedzkich w pierwszej połowie XVII w. – wymienia przyczyny potopu szwedzkiego – opisuje zniszczenia Rzeczypospolitej po potopie szwedzkim	Warką (1656) – identyfikuje postacie: Jana Karola Chodkiewicza, Gustawa II Adolfa, Karola X Gustawa, Stefana Czarnieckiego, Władysława Sicińskiego – wymienia przyczyny wybuchu wojny polsko-szwedzkiej o Inflanty – przedstawia osiągnięcia Jana Kazimierza – wyjaśnia, dlaczego oblężenie Jasnej Góry stało się momentem przełomowym w przebiegu wojny ze Szwedami – omawia taktykę, jaką zastosowali Polacy w walce ze Szwedami – przedstawia postanowienia pokoju w Oliwie – wyjaśnia, jakie znaczenie dla funkcjonowania parlamentaryzmu polskiego miało <i>liberum veto</i>	bydgoskie (1657), rokosz Lubomirskiego (1665) – lokalizuje w czasie i przestrzeni: bitwę pod Kokenhausen (1601), bitwę pod Białym Kamieniem (1604), – identyfikuje postacie: Stanisława Koniecpolskiego, Arenda Dickmanna, Janusza Radziwiłła, Hieronima Radziejowskiego, Augustyna Kordeckiego, Marii Ludwiki Gonazgi, Jerzego Sebastiana Lubomirskiego – omawia przebieg wojny Rzeczypospolitej ze Szwecją o Inflanty – opisuje przebieg wojny polsko-szwedzkiej o ujście Wisły – przedstawia przebieg potopu szwedzkiego – przedstawia	przyczyny kryzysu wewnętrznego oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w.	– ocenia konsekwencje polityczne, społeczne i gospodarcze wojen Rzeczypospolitej w XVII w.
--	---------------	---	--	---	--	---

				okoliczności zawarcia traktatu w Radnot i jego postanowienia – wymienia postanowienia traktatów welawsko-bydgoskich i wyjaśnia ich konsekwencje dla Rzeczypospolitej – przedstawia plan reform wewnętrznych proponowany przez Jana Kazimierza – przedstawia przyczyny, przebieg i skutki rokoszu Lubomirskiego		
Wojny z imperium osmańskim	• Przyczyny wojen z Turcją • Wojna o Mołdawię • Michał Korybut Wiśniowiecki i utrata Podola • Elekcja Jana III Sobieskiego i walki z Turcją • Wyprawa wiedeńska • Koniec wojen z Turcją	– stosuje pojęcie <i>przedmurze chrześcijaństwa</i> – lokalizuje w czasie i przestrzeni: bitwę pod Cecorą (1620), bitwę pod Chocimiem (1621), bitwę pod Wiedniem (1683) – identyfikuje postać Jana III Sobieskiego – wymienia przyczyny wojen polsko-tureckich – wyjaśnia, dlaczego Rzeczpospolitą nazywano	– stosuje pojęcie <i>jasyr</i>– lokalizuje w czasie i przestrzeni pokój w Buczacz (1772) i jego postanowienia, bitwę pod Chocimiem (1673), powstanie Ligi Świętej (1684), pokój w Karłowicach (1699) i jego postanowienia – identyfikuje postacie: Stanisława Żółkiewskiego, Jana Karola Chodkiewicza, Michała Korybuta Wiśniowieckiego–	– stosuje pojęcie <i>malkontenci</i> – lokalizuje w czasie: pokój hetmański (1621), pokój wieczysty (1624) – lokalizuje w czasie i przestrzeni: bitwę pod Ochmatowem (1644), bitwę pod Podhajcami (1667), kapitulację Kamieńca Podolskiego (1672), bitwę pod Parkanami (1683) – identyfikuje postać	– lokalizuje w czasie wyprawę lisowczyków pod Wiedeń (1619), traktat w Jaworowie (1675), rozejm w Żurawnie (1676) – identyfikuje postać Piotra Doroszenki – wymienia postanowienia rozejmu w Żurawnie – wyjaśnia, jaką rolę w polityce Jana III Sobieskiego miała współpraca z Francją – przedstawia, jak	– ocenia skutki konfliktów Rzeczypospolitej z Turcją w I połowie XVII w. – ocenia znaczenie bitwy pod Wiedniem dla losów Rzeczypospolitej Obojga Narodów i Europy

		przedmurzem chrześcijaństwa – omawia przyczyny, przebieg i skutki wyprawy wiedeńskiej Jana III Sobieskiego	przedstawia przebieg i skutki wojny polsko-tureckiej w latach 1620–1624 – przedstawia osiągnięcia Jana III Sobieskiego – przedstawia rolę Jana Sobieskiego w wojnach polsko-tureckich – wymienia postanowienia pokoju w Buczaczu – przedstawia międzynarodowe znaczenie Rzeczypospolitej jako przedmurza chrześcijaństwa – przedstawia postanowienia pokoju w Karłowicach	Marii Kazimiery d’Arquien – wskazuje na mapie Chanat Krymski – wyjaśnia, jaki wpływ na stosunki polsko-tureckie miała militarna aktywność Tatarów i Kozaków – wyjaśnia, jak doszło do wojny z Turcją w latach 60. XVII w. i omawia jej przebieg – omawia okoliczności elekcji Jana III Sobieskiego – charakteryzuje zmiany granic Rzeczypospolitej Obojga Narodów w wyniku wojen z Turcją w XVII w. – wyjaśnia, dlaczego Rzeczpospolita zaangażowała się w działalność Ligi Świętej – przedstawia znaczenie pokoju w Karłowicach dla Rzeczypospolitej i Europy	zmieniały się założenia polityki zagranicznej Jana III Sobieskiego	
--	--	--	---	--	---	--

Barok i sarmatyzm w Rzeczypospolitej	- Początek baroku w Rzeczypospolitej - Sztuka barokowa - Literatura polskiego baroku - Nauka i oświata - Sarmatyzm	– stosuje pojęcia: <i>złota wolność, sarmatyzm</i> – lokalizuje w czasie barok w Polsce (od końca XVI do połowy XVIII w.) i sarmatyzm (XVII w.) – wymienia cechy charakterystyczne kultury sarmatyzmu – wyjaśnia, dlaczego sarmatyzm stał się ideologią szlachty polskiej	identyfikuje postacie: Jana Andrzeja Morsztyna, Jana Chryzostoma Paska – przedstawia cechy charakterystyczne dla architektury, sztuki i literatury baroku w Polsce – określa wpływ Kościoła katolickiego na szkolnictwo w Rzeczypospolitej w dobie baroku	– stosuje pojęcia: <i>kalwaria, orientalizacja, makaronizm</i>– lokalizuje w czasie przyjęcie uchwał soboru trydenckiego przez polski Kościół (1577) – identyfikuje postacie: Tylmana z Gameren, Jana Heweliusza – omawia okoliczności upowszechnienia się kultury baroku w Rzeczypospolitej – wyjaśnia, w jaki sposób przywiązanie do katolicyzmu wpływało na rozwój sztuki baroku w Polsce	– lokalizuje w czasie przybycie jezuitów do Polski (1564) – identyfikuje postacie: Macieja Kazimierza Sarbiewskiego, Anny Stanisławskiej, Elżbiety Drużbackiej, Zbigniewa Morsztyna, Wacława Potockiego, Kaspra Niesieckiego, Jana Brożka, Elżbiety Koopman, Stanisława Lubienieckiego – omawia rozwój nauki i oświaty w Rzeczypospolitej w XVII w.	– ocenia wpływ sarmatyzmu na mentalność i życie codzienne szlachty polskiej
Rozdział V. Epoka oświecenia i rewolucji						
Przemiany gospodarcze i społeczne w XVIII wieku	- Eksplzja demograficzna - Rewolucja przemysłowa w Wielkiej Brytanii - Maszyna parowa - Skutki rewolucji przemysłowej	– stosuje pojęcia: <i>eksplozja demograficzna, rewolucja przemysłowa, fabryka, urbanizacja</i> – przedstawia przyczyny eksplozji	– stosuje pojęcia: <i>ogradzanie, płodozmian, rewolucja agrarna, liberalizm gospodarczy</i> – lokalizuje w czasie opatentowanie maszyny parowej przez Jamesa Watta (1769)	– stosuje pojęcia: <i>arystokracja pieniądza, kameralizm, fizjokratyzm, leseferyzm</i> – lokalizuje w czasie skonstruowanie	– lokalizuje w czasie opatentowanie tzw. latającego czółenka (1733) – identyfikuje postacie: Johna Kaya, Jamesa Hargreavesa – omawia przemiany	– ocenia skutki społeczne rewolucji przemysłowej w XVIII w.

	Nowe idee ekonomiczne	demograficznej w XVIII w. – przedstawia skutki rewolucji przemysłowej	– identyfikuje postacie: Jamesa Watta, Adama Smitha – wyjaśnia, dlaczego doszło do rewolucji przemysłowej – wyjaśnia, jakie korzyści i zagrożenia wiązały się z mechanizacją produkcji – omawia wpływ zastosowania maszyny parowej na rozwój przemysłu w Wielkiej Brytanii	mechanicznej przędzarki (1764) – identyfikuje postać François Quesnaya – przedstawia skutki społeczne przemian gospodarczych w Wielkiej Brytanii w XVIII w. – omawia zmiany w sposobach produkcji włókienniczej – wyjaśnia, dlaczego rewolucja przemysłowa rozpoczęła się w Wielkiej Brytanii – omawia nowe idee ekonomiczne, które pojawiły się w XVIII w.	gospodarcze w Wielkiej Brytanii w XVIII w.	
Oświecenie	- Geneza oświecenia - Główne idee oświeceniowe - Nauka i szkolnictwo - Literatura piękna i prasa - Literatura polityczna - Sztuka czasów oświecenia	– stosuje pojęcia: <i>oświecenie, absolutyzm oświecony, trójpodział władzy</i> – identyfikuje postać Karola Monteskiusza – lokalizuje w czasie oświecenie w Europie – wyjaśnia, jaką rolę odgrywała edukacja w okresie oświecenia – wymienia cechy charakterystyczne	– stosuje pojęcia: <i>racjonalizm, empiryzm, umowa społeczna, klasycyzm</i> – identyfikuje postacie: Benjamina Franklina, Johna Locke’a, Woltera, Wolfganga Amadeusza Mozarta – charakteryzuje główne idee oświeceniowe – wymienia formy upowszechniania	– stosuje pojęcia: <i>deizm, ateizm, prawa naturalne</i> – identyfikuje postacie: Alessandra Volty, Jamesa Cooka, Denisa Diderota, Andersa Celsjusza – przedstawia genezę oświecenia – wyjaśnia, jakie cele miała realizować literatura oświecenia	– stosuje pojęcie <i>sentymalizm</i> – identyfikuje postacie: Karola Linneusza, Daniela Defoe, Jacques’a i Josepha Montgolfiera, Gabriela Fahrenheita, Jacques’a-Louisa Davida, Marie Geoffrin, Jonathana Swifta – przedstawia osiągnięcia naukowe	– ocenia skutki zmian wprowadzonych w okresie oświecenia dla dalszego rozwoju nauki i kultury

		sztuki czasów oświecenia	kultury oświeceniowej – charakteryzuje poglądy polityczne filozofów i myślicieli oświecenia – wyjaśnia, jaką rolę w państwie miał odgrywać władca oświecony	– wyjaśnia, jakie znaczenie miał rozwój prasy w epoce oświecenia – przedstawia założenia, jakie względem <i>Wielkiej encyklopedii francuskiej</i> mieli jej twórcy – przedstawia, jakiego społeczeństwa oczekiwali oświeceniowi myśliciele	epoki oświecenia	
Powstanie Stanów Zjednoczonych	• Kolonie brytyjskie w Nowym Świecie • Konflikt z władzami brytyjskimi • Wojna o niepodległość • Konstytucja Stanów Zjednoczonych	– stosuje pojęcia: <i>państwo federacyjne, Kongres, Izba reprezentantów, Senat</i> – lokalizuje w czasie ogłoszenie Deklaracji niepodległości (4 VII 1776), przyjęcie konstytucji Stanów Zjednoczonych (1787) – identyfikuje postać Jerzego Waszyngtona – wymienia przyczyny konfliktu mieszkańców kolonii z władzami brytyjskimi– przedstawia założenia Deklaracji	– stosuje pojęcia: <i>Karta Praw, republikanie, demokraci, cenzus majątkowy</i> – lokalizuje w czasie „bostońskie picie herbaty” (1773), wojnę o niepodległość USA (1775–1783) – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Yorktown (1781) – identyfikuje postacie: Kazimierza Pułaskiego, Tadeusza Kościuszki kolonistów przeciwko władzom metropolii – przedstawia	– stosuje pojęcie <i>ustawa stemplowa</i> – lokalizuje w czasie wprowadzenie ustawy stemplowej (1765) – lokalizuje w czasie i przestrzeni: bitwę pod Saratogą (1777), pokój w Wersalu (1783) – identyfikuje postać Thomasa Jeffersona – wyjaśnia, dlaczego wydarzenia w Bostonie stały się impulsem do otwartego buntu	– lokalizuje w czasie I Kongres Kontynentalny (1774), wybór I prezydenta USA (1787) – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Lexington (1775) – identyfikuje postać Thomasa Paine’a – przedstawia, jak były zorganizowane kolonie angielskie w Ameryce Północnej – wyjaśnia, jaką rolę w konflikcie między kolonistami a metropolią odgrywały Kongresy	– ocenia, jaką rolę w toczonych działaniach odegrało ogłoszenie Deklaracji niepodległości – ocenia znaczenie rewolucji amerykańskiej z perspektywy politycznej, gospodarczej i społecznej

		niepodległości – wymienia instytucje charakterystyczne dla ustroju Stanów Zjednoczonych	rozwiązania ustrojowe przyjęte w konstytucji Stanów Zjednoczonych – omawia rolę Polaków w wojnie o niepodległość Stanów Zjednoczonych	– omawia przebieg wojny o niepodległość Stanów Zjednoczonych – omawia założenia Karty Praw–wymienia kompetencje prezydenta określone w konstytucji Stanów Zjednoczonych – wyjaśnia, na czym polegał system dwupartyjny w USA	Kontynentalne	
Rewolucja francuska	• Francja za Ludwika XVI • Zwołanie Stanów Generalnych • Wybuch rewolucji • Zmiana ustroju Francji	– stosuje pojęcia: <i>Deklaracja praw człowieka i obywatela, monarchia konstytucyjna</i> – lokalizuje w czasie: szturm na Bastylie (14 VII 1789), uchwalenie Deklaracji praw człowieka i obywatela (VIII 1789) – identyfikuje postać Ludwika XVI – wymienia przyczyny wybuchu rewolucji francuskiej – wymienia najważniejsze postanowienia	– stosuje pojęcia: <i>Stany Generalne, burżuazja, Zgromadzenie Narodowe, jakobini, kordelierzy</i> – lokalizuje w czasie ogłoszenie się przedstawicieli stanu trzeciego Zgromadzeniem Narodowym (VI 1789) – identyfikuje postacie: Marii Antoniny, Maximiliena Robespierre’a, Georges’a Dantona – omawia strukturę francuskiego społeczeństwa	– stosuje pojęcia: <i>Zgromadzenie Konstytucyjne (konstyтуanta), Gwardia Narodowa, wielka trwoga, Zgromadzenie Prawodawcze (legislatywa)</i> – lokalizuje w czasie: otwarcie Stanów Generalnych (V 1789), powstanie Zgromadzenia Konstytucyjnego/konstyтуanty (VII 1789), ogłoszenia pierwszej konstytucji francuskiej (IX 1791)	– stosuje pojęcie <i>sankiuloci</i> – lokalizuje w czasie marsz na Wersal (X 1789) – charakteryzuje sytuację wewnętrzną i zewnętrzną Francji za panowania Ludwika XVI – wyjaśnia, w jakich okolicznościach zwołano Stany Generalne – przedstawia zmiany ustrojowe i społeczne, jakie wprowadziła konstytucja z 1791 r.	– ocenia stosunek Ludwika XVI do wydarzeń rewolucyjnych

		Deklaracji praw człowieka i obywatela	stanowego – przedstawia wydarzenia związane z wybuchem rewolucji we Francji – wymienia pierwsze reformy konstytuancy	– identyfikuje postacie Emmanuela- Josepha Sieyès’a, Josepha Marie de La Fayette’a, Jeana-Paula Marata – wymienia cele polityczne i społeczne stanu trzeciego – wyjaśnia, w jakich okolicznościach powołano Zgromadzenie Narodowe – przedstawia obozy polityczne ukształtowane w konstytuancie		
Republika Francuska	• Wojna z Austrią i Prusami • Upadek monarchii • Skutki egzekucji króla • Dyktatura jakobinów • Przewrót termidoriański i dyktatoriat • Znaczenie rewolucji	– stosuje pojęcia: <i>dyktatura jakobinów, wielki terror, przewrót termidoriański</i> – lokalizuje w czasie: dyktaturę jakobinów (IV 1793–VII 1794), przewrót termidoriański (VII 1794) – identyfikuje postać Maximiliena Robespierre’a – przedstawia cechy charakterystyczne	– stosuje pojęcia: <i>Konwent Narodowy, Komitet Ocalenia Publicznego, Trybunał rewolucyjny, dyktatoriat</i> – lokalizuje w czasie: proklamowanie republiki we Francji (IX 1792), utworzenie Komitetu Ocalenia Publicznego (1793) – identyfikuje postać Georges’a Dantona – omawia okoliczności upadku monarchii we	– stosuje pojęcia: <i>żyrondyści, górale, „bagno”, powstanie w Wandei</i> – lokalizuje w czasie: wybuch wojny Francji z Austrią (IV 1792), egzekucję Ludwika XVI (I 1793), ogłoszenie konstytucji roku III (1795) – przedstawia przyczyny wojny rewolucyjnej Francji z Austrią i Prusami	– lokalizuje w czasie i przestrzeni wybuch powstania w Wandei (1793) – przedstawia stosunek państw europejskich do rewolucji we Francji – przedstawia reakcję państw europejskich na egzekucję Ludwika XVI	– ocenia znaczenie rewolucji francuskiej z perspektywy politycznej, gospodarczej i społecznej

		dyktatury jakobinów – przedstawia skutki rewolucji francuskiej	Francji – przedstawia rolę, jaką odgrywał Komitet Ocalenia Publicznego i Trybunał Rewolucyjny – wyjaśnia, jak doszło do przewrotu termidoriańskiego i jakie były jego konsekwencje	– omawia okoliczności, w jakich doszło do wprowadzenia dyktatury jakobinów		
Od konsultatu do cesarstwa	- Rządy dyktatoriatu - Koniec I koalicji antyfrancuskiej - Przejęcie władzy przez Napoleona - Reformy Napoleona - Napoleon cesarzem Francuzów - Wojna z III koalicją	– stosuje pojęcie <i>Kodeks Napoleona</i> – lokalizuje w czasie: wydanie Kodeksu Napoleona (1804), koronację cesarską Napoleona (1804) – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Austerlitz (1805) – identyfikuje postać Napoleona Bonapartego – wymienia reformy Napoleona Bonapartego – wyjaśnia, jakie znaczenie miało wprowadzenie Kodeksu Napoleona	– stosuje pojęcia: <i>dyktatoriat, konsulat, „bitwa trzech cesarzy”</i> – lokalizuje w czasie: rządy dyktatoriatu (1794–1799), rządy konsultatu (1799–1804), bitwę pod Trafalgarem (1805) – identyfikuje postacie: Franciszka II, Aleksandra I – przedstawia osiągnięcia Napoleona Bonapartego – charakteryzuje rządy dyktatoriatu i konsultatu – opisuje okoliczności objęcia władzy we Francji przez Napoleona (wskazując na związki przyczynowo-skutkowe w ramach tego procesu) – wyjaśnia, jakie	– stosuje pojęcia: <i>konkordat, plebiscyt, republiki siostrzane, Związek Reński</i> – lokalizuje w czasie: pokój w Campo Formio (1797), bitwę pod piramidami (1798), zamach stanu 18 brumaire’a (1799), konkordat z papieżem (1801) – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Ulm (1805), pokój w Preszburgu (1805) – wskazuje na mapie państwa II i III koalicji antyfrancuskiej – przedstawia postanowienia pokoju z Campo Formio – przedstawia przyczyny, przebieg i	– lokalizuje w czasie: powstanie II koalicji antyfrancuskiej (1799), konstytucję roku VIII (1799), zawiązanie III koalicji antyfrancuskiej (1805) – wyjaśnia, jaką rolę odegrał Napoleon Bonaparte w okresie rządów dyktatoriatu – przedstawia okoliczności zakończenia wojny Francji z I koalicją antyfrancuską – omawia przebieg wojny Francji z III koalicją antyfrancuską	– ocenia rolę i działalność Napoleona Bonapartego w okresie dyktatoriatu i konsultatu – ocenia, jaką rolę w koalicjach antynapoleońskich odegrała Wielka Brytania

			znaczenie dla przebiegu wojny miała bitwa pod Austerlitz	skutki wyprawy Napoleona do Egiptu – wymienia postanowienia pokoju w Preszburgu		
Szczyt potęgi i upadek Napoleona	• Wojna z IV koalicją • Szczyt potęgi napoleońskiej • Przyczyny wojny z Rosją • Wyprawa na Moskwę • Upadek Napoleona • „Sto dni” Napoleona	– stosuje pojęcia <i>blokada kontynentalna</i>, <i>Wielka Armia</i> – lokalizuje w czasie i przestrzeni wyprawę Napoleona na Moskwę (1812–1813) – identyfikuje postać Napoleona I – wyjaśnia, na czym polegała tzw. blokada kontynentalna i jakie miała przynieść skutki – wymienia przyczyny wojny Napoleona I z Rosją – wymienia konsekwencje klęski Napoleona I w 1814 r.	– stosuje pojęcia: <i>taktyka spalonej ziemi</i>, <i>„bitwa narodów”</i>, <i>„sto dni” Napoleona</i> – lokalizuje w czasie: ogłoszenie blokady kontynentalnej (1806), abdykację Napoleona (1814), <i>„sto dni” Napoleona</i> (1815) – lokalizuje w czasie i przestrzeni: pokój w Tylży (1807), bitwę pod Lipskiem (1813), bitwę pod Waterloo (1815) – identyfikuje postacie: Aleksandra I, Michaiła Kutuzowa, Ludwika XVIII – wymienia postanowienia pokoju w Tylży – wyjaśnia, z czego wynikała potęga Wielkiej Armii – wyjaśnia, dlaczego Napoleon uchodzi za jednego z najwybitniejszych	– stosuje pojęcie <i>„druga wojna polska”</i> – lokalizuje w czasie pokój paryski (1814) – lokalizuje w czasie i przestrzeni: bitwy pod Jeną i Auerstedt (1806), bitwy pod Ławą Pruską i Frydlandem (1807), bitwę pod Wagram (1809), zajęcie Hiszpanii przez Napoleona (1808), bitwę pod Borodino (1812), bitwę nad Berezyną (1812) – identyfikuje postać Marii Ludwiki – wskazuje na mapie państwa IV koalicji antyfrancuskiej – przedstawia militarne osiągnięcia Napoleona I – omawia przebieg wyprawy Napoleona I na Moskwę	– lokalizuje w czasie powstanie IV koalicji antyfrancuskiej (1806) i VII koalicji antyfrancuskiej (1815) – przedstawia przebieg wojny Francji z IV koalicją antyfrancuską – porównuje działania prowadzone przez wojska Napoleona podczas walk z III, IV i V koalicją z działaniami prowadzonymi podczas wojny w Hiszpanii – wyjaśnia, dlaczego społeczeństwo francuskie poparło powrót Napoleona w 1815 r.	cenia, która z bitew stoczonych przez Napoleona w latach 1812–1815 najsilniej wpłynęła na losy Europy – ocenia znaczenie epoki napoleońskiej dla losów Francji i Europy

			dowódców w historii – przedstawia konsekwencje bitwy pod Waterloo	– przedstawia czynniki, które zadecydowały o klęsce wyprawy moskiewskiej – wyjaśnia, jakie znaczenie dla wyniku wojen napoleońskich miała bitwa pod Lipskiem		
Rozdział VI. Kryzys i upadek Rzeczypospolitej						
Czasy saskie	- Wzrost potęgi sąsiadów Rzeczypospolitej - Początki panowania Augusta II Mocnego - Wielka wojna północna - Sejm Niemy i jego znaczenie - Podwójna elekcja 1733 roku - Panowanie Augusta III - Dążenia reformatorskie	– stosuje pojęcia: <i>Sejm Niemy</i>, <i>Collegium Nobilium</i> – lokalizuje w czasie: obrady Sejmu Niemego (1717), założenie Collegium Nobilium (1740) – identyfikuje postacie: Augusta II Mocnego, Stanisława Konarskiego, Piotra I Wielkiego, Katarzyny II, Fryderyka II Wielkiego – wymienia cele polityczne, jakie przyświecały Augustowi II Mocnemu – przedstawia postanowienia sejmu niemego	– stosuje pojęcia <i>państwo policyjne</i>, <i>Familia</i> – lokalizuje w czasie: wielką wojnę północną (1700–1721), powstanie Królestwa Prus (1701), zawarcie traktatu Loewenwolda (1732) – identyfikuje postacie: Augusta III, Stanisława Leszczyńskiego, Fryderyka Wilhelma I, Marii Teresy, Józefa II – wyjaśnia, co skłoniło XVIII-wiecznych władców absolutnych do podjęcia reform w ich państwach – przedstawia osiągnięcia Augusta II Mocnego – przedstawia sytuację	– stosuje pojęcie <i>republikanci</i> – lokalizuje w czasie: elekcję Augusta II Mocnego (1697), konfederację warszawską i sandomierską (1704), pokój w Altranstädt (1706), konfederację tarnogrodzką (1715), podwójną elekcję (1733) – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Połtawą (1709) – identyfikuje postać Fryderyka I Hohenzollerna – przedstawia osiągnięcia: Piotra I Wielkiego, Katarzyny	– lokalizuje w czasie: bitwę pod Połtawą (1709), pokój w Nystad (1721) – identyfikuje postać Franciszka Ludwika Contiego – porównuje reformy wdrażane w Rosji, Prusach i Austrii – wyjaśnia, w jakich okolicznościach tron w Rzeczypospolitej objął August II Mocny oraz August III – charakteryzuje sposób sprawowania władzy przez obu królów z dynastii Wettinów	– ocenia politykę władców Rosji, Prus i Austrii w okresie absolutyzmu oświeconego–ocenia polityczne konsekwencje sejmu niemego – ocenia międzynarodowe położenie Rzeczypospolitej za rządów obu Sasów

			wewnętrzną w Rzeczypospolitej w okresie wielkiej wojny północnej – omawia zjawisko ingerencji obcych mocarstw w wewnętrzne sprawy Rzeczypospolitej w pierwszej połowie XVIII w. – wyjaśnia, na czym polegał kryzys parlamentaryzmu polskiego za panowania Augusta III	II, Fryderyka Wilhelma I, Fryderyka II Wielkiego, Marii Teresy, Józefa II – omawia zaangażowanie Rzeczypospolitej w wielką wojnę północną – charakteryzuje panowanie Augusta III – przedstawia projekty reform społecznych i politycznych w I połowie XVIII w.		
Początki panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego	• Nowy układ sił • Ostatnia elekcja • Pierwsze reformy Stanisława Augusta Poniatowskiego • Sprawa dysydentów • Konfederacja barska • I rozbiór Rzeczypospolitej • Sejm rozbiorowy	– stosuje pojęcia: <i>prawa kardynalne, konfederacja barska, Komisja Edukacji Narodowej</i> – lokalizuje w czasie: elekcję Stanisława Augusta Poniatowskiego (1764), konfederację barską (1768–1772), ustanowienie Komisji Edukacji Narodowej (1773) – lokalizuje w czasie i przestrzeni I rozbiór Rzeczypospolitej (1772)	– stosuje pojęcia: <i>Familia, sejm skonfederowany, dysydenci, Rada Nieustająca</i> – lokalizuje w czasie: uchwalenie praw kardynalnych (1768), sejm rozbiorowy (1773–1775), powołanie Rady Nieustającej (1775) – identyfikuje postacie: Tadeusza Rejtana, Kazimierza Pułaskiego – przedstawia osiągnięcia Stanisława Augusta Poniatowskiego	– stosuje pojęcie <i>konfederacja w Radomiu</i> – lokalizuje w czasie: konfederację Toruniu, Słucku i Radomiu (1767), tzw. sejm repninowski (1767–1768) – identyfikuje postacie: Mikołaja Repnina, Michała Krasińskiego, Józefa Pułaskiego, – wyjaśnia, komu i dlaczego zależało na uchwaleniu tzw. praw	– lokalizuje w czasie rzeź w Humanu (1768) – omawia układ sił politycznych u schyłku panowania Augusta III – wyjaśnia, dlaczego Katarzyna II zdecydowała się osadzić na polskim tronie Stanisława Poniatowskiego	– ocenia reformy sejmu konwokacyjnego i pierwszych lat panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego – ocenia wpływ Rosji na politykę wewnętrzną w Rzeczypospolitej za rządów Stanisława Augusta Poniatowskiego–ocenia skutki I

		– identyfikuje postacie: Stanisława Augusta Poniatowskiego, Katarzyny II – charakteryzuje reformy pierwszych lat panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego – wymienia prawa kardynalne	– wymienia reformy sejmu konwokacyjnego przedstawia przyczyny, przebieg i skutki konfederacji barskiej – wymienia postanowienia sejmu porozbiorowego z lat 1773–1775 – opisuje zmiany terytorialne, społeczne i gospodarcze, jakie przyniósł I rozbiór Rzeczypospolitej	kardynalnych – omawia okoliczności przeprowadzenia I rozbioru Rzeczypospolitej – wyjaśnia, w jaki sposób problem dyzunitów wpłynął na sytuację polityczną w Rzeczypospolitej		rozbiór Rzeczypospolitej
Oświecenie w Rzeczypospolitej	• Początki oświecenia na ziemiach polskich • Edukacja i nauka • Mecenat królewski • Literatura	– stosuje pojęcie <i>oświecenie stanisławowskie</i> – lokalizuje w czasie: oświecenie w Rzeczypospolitej (od połowy XVIII do początku XIX w.), utworzenie Collegium Nobilium (1740), założenie Szkoły Rycerskiej (1765), powołanie Komisji Edukacji Narodowej (1773) – identyfikuje postać Stanisława Konarskiego – wymienia cechy charakterystyczne	– stosuje pojęcie <i>obiady czwartkowe</i> – lokalizuje w czasie: założenie Teatru Narodowego (1765), powstanie Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych (1775) – identyfikuje postacie: Marcella Bacciarellego, Bernarda Belotta Canaletta Stanisława Staszica, Ignacego Krasickiego, Wojciecha Bogusławskiego, Juliana Ursyna Niemcewicza – przedstawia osiągnięcia Stanisława Augusta Poniatowskiego	– stosuje pojęcia: <i>Towarzystwo do Ksiąg Elementarnych</i>, <i>sentymalizm</i> – lokalizuje w czasie otwarcie Biblioteki Załuskich (1747) – identyfikuje postacie: Józefa i Andrzeja Załuskich, Jana Piotra Norblina, Adama Naruszewicza, Franciszka Bohomolca – omawia początki oświecenia na ziemiach polskich – omawia rozwój edukacji w Rzeczypospolitej w	– lokalizuje w czasie rozpoczęcie wydawania <i>Monitora</i> (1765) – identyfikuje postacie: Jakuba Fontany, Dominika Merliniego, Franciszka Karpińskiego, Stanisława Trembeckiego, Izabeli Czartoryskiej – przedstawia rozwój nauki w okresie oświecenia w Polsce	– ocenia wpływ Stanisława Augusta Poniatowskiego na rozwój kultury oświecenia w Polsce

		oświecenia w Polsce – wyjaśnia, jaką rolę w rozwoju edukacji odgrywała Komisja Edukacji Narodowej	– charakteryzuje mecenat królewski w okresie oświecenia – przedstawia osiągnięcia architektury i sztuki klasycyzmu w Polsce	czasach oświecenia – wyjaśnia, jakie funkcje miała pełnić literatura w okresie oświecenia w Polsce – przedstawia działalność i znaczenie Teatru Narodowego		
Sejm Wielki	• Rzeczpospolita po I rozbiorze • Zmiana sytuacji w Europie • Początek obrad sejmu • Pierwsze reformy • Uchwalenie Konstytucji 3 maja • Postanowienia konstytucji • Konfederacja targowicka • Wojna w obronie konstytucji • Wojna w obronie konstytucji	– stosuje pojęcia: <i>Sejm Wielki (Sejm Czteroletni), konfederacja targowicka</i> – lokalizuje w czasie: obrady Sejmu Wielkiego (X 1788 – V 1792), uchwalenie Konstytucji 3 maja (1791), konfederację targowicką (1792) – lokalizuje w czasie i przestrzeni II rozbiór Rzeczypospolitej (1793) – identyfikuje postacie: Katarzyny II, Stanisława Augusta Poniatowskiego, Tadeusza Kościuszki – wymienia reformy Sejmu Wielkiego – wymienia postanowienia	– stosuje pojęcie <i>protektorat</i>, – lokalizuje w czasie: ustawę o sejmikach (III 1791), Prawo o miastach królewskich (IV 1791), wojnę w obronie Konstytucji 3 maja (1792–1793), sejm rozbiorowy w Grodnie (1793) – identyfikuje postacie Stanisława Staszica, Hugona Kołłątaja, Ignacego Potockiego, Józefa Poniatowskiego – wyjaśnia, w jakich okolicznościach zwołano Sejm Wielki – charakteryzuje stronnictwa Sejmu Wielkiego i ich programy – charakteryzuje reformy Sejmu Wielkiego	– stosuje pojęcia: <i>ofiara wieczysta</i>, <i>rzędy królewsko-ambadorskie</i>, <i>czarna procesja</i> – lokalizuje w czasie: likwidację Rady Nieustającej (1789), tzw. czarną procesję (1789), uchwalenie tzw. ofiary wieczystej (1789), przymierze z Prusami (1790), uchwalenie Zaręczenia Wzajemnego Obojga Narodów (1791), przystąpienie Stanisława Augusta Poniatowskiego do konfederacji targowickiej (1792) – lokalizuje w czasie i przestrzeni: bitwę	– identyfikuje postacie: Scipione Piattolego, Fryderyka Augusta – wyjaśnia, w jakich okolicznościach wewnętrznych i zewnętrznych doszło do zwołania Sejmu Wielkiego – wyjaśnia, w jakich okolicznościach Sejm Wielki przekształcił się w Sejm Czteroletni – przedstawia stosunek społeczeństwa Rzeczypospolitej do Konstytucji 3 maja	– ocenia dorobek Sejmu Wielkiego – ocenia wpływ reform sejmowych z 1791 r. na ustrój Rzeczypospolitej – ocenia znaczenie Konstytucji 3 maja dla dalszych dziejów Polski – ocenia postawę uczestników konfederacji targowickiej – ocenia postawę Stanisława Augusta Poniatowskiego w czasie wojny w

		Konstytucji 3 maja	– przedstawia zmiany ustrojowe i społeczne wprowadzone na mocy Ustawy rządowej – opisuje zmiany terytorialne i polityczne, jakie przyniósł II rozbiór Rzeczypospolitej – przedstawia okoliczności w jakich doszło do II rozbioru Rzeczypospolitej (wskazując na związki przyczynowo-skutkowe w ramach tego procesu)	- pod Zieleńcami (1792), bitwę pod Dubienką (1792) – identyfikuje postacie: Stanisława Małachowskiego, Kazimierza Nestora Sapiehy, Stanisława Szczęsnego Potockiego, Franciszka Ksawerego Branickiego, Seweryna Rzewuskiego, Adama Kazimierza Czartoryskiego, Jana Dekerta – wyjaśnia, na czym polegały rządy królewsko-ambadorskie – przedstawia okoliczności uchwalenia Konstytucji 3 maja – omawia okoliczności zawiązania konfederacji targowickiej – wyjaśnia, jaki stosunek do wprowadzanych		obronie konstytucji
--	--	--------------------	---	---	--	---------------------

				reform miały państwa ościenne – przedstawia przebieg wojny w obronie Konstytucji 3 maja – wymienia postanowienia sejmu grodzieńskiego z 1793 r.		
Upadek Rzeczypospolitej	• Rzeczpospolita po II rozbiore • Wybuch powstania • Insurekcja kościuszkowska • Upadek powstania • III rozbiór Rzeczypospolitej i jego skutki	– stosuje pojęcie <i>insurekcja</i> – lokalizuje w czasie powstanie kościuszkowskie (1794–1795) – lokalizuje w czasie i przestrzeni: bitwę pod Racławicami (4 IV 1794), III rozbiór Rzeczypospolitej (1795) – identyfikuje postać Tadeusza Kościuszki – przedstawia przyczyny wybuchu powstania kościuszkowskiego – omawia skutki upadku powstania kościuszkowskiego i okoliczności III rozbioru (wskazując na związki przyczynowo-skutkowe	– stosuje pojęcie <i>Uniwersał połaniecki</i> – lokalizuje w czasie: ogłoszenie aktu insurekcji (24 III 1794), ogłoszenie Uniwersału połanieckiego (V 1794) – lokalizuje w czasie i przestrzeni: bitwę pod Szczekocinami (6 VI 1794), bitwę pod Maciejowicami (10 X 1794), rzeź Pragi (XI 1794) – identyfikuje postacie: Jana Kilińskiego, Jakuba Jasińskiego – przedstawia osiągnięcia Tadeusza Kościuszki – omawia przebieg insurekcji kościuszkowskiej–	– stosuje pojęcie <i>Rada Najwyższa Narodowa</i> – lokalizuje w czasie: wymarsz oddziału A. Madalińskiego z Ostrołki do Warszawy (III 1794), wybuch powstania w Warszawie i Wilnie (IV 1794), powołanie Rady Najwyższej Narodowej (V 1794), abdykację Stanisława Augusta Poniatowskiego (XI 1795) – identyfikuje postacie: Antoniego Madalińskiego, Tomasza Wawrzeckiego, Aleksandra	– identyfikuje postać Bartosza Głowackiego – wyjaśnia, jaką rolę w powstaniu kościuszkowskim pełniła Rada Najwyższa Narodowa – charakteryzuje przyczyny upadku Rzeczypospolitej – porównuje poszczególne rozbiory	– ocenia znaczenie powstania kościuszkowskiego dla polskiej myśli niepodległościowej – ocenia szanse na zwycięstwo powstania kościuszkowskiego – ocenia panowanie Stanisława Augusta Poniatowskiego – ocenia, który z rozbiorów miał najbardziej dotkliwe skutki dla Polski

		w ramach tych procesów)	wymienia postanowienia Uniwersału połanieckiego – przedstawia zmiany terytorialne, jakie przyniósł III rozbiór Rzeczypospolitej	Suworowa – charakteryzuje sytuację w Rzeczypospolitej po II rozbiórze – przedstawia okoliczności wybuchu powstania kościuszkowskiego – wyjaśnia, jakie znaczenie dla przebiegu powstania miał akt insurekcji Tadeusza Kościuszki		
Polacy w wojnach napoleońskich	• Utworzenie Legionów Polskich • Walki we Włoszech • Kryzys idei legionowej • Znaczenie Legionów Polskich	– stosuje pojęcie <i>Legiony Polskie</i> – lokalizuje w czasie utworzenie Legionów Polskich we Włoszech (1797) – identyfikuje postacie: Jana Henryka Dąbrowskiego, Józefa Wybickiego – omawia organizację Legionów Polskich we Włoszech – przedstawia losy polskich legionistów podczas kampanii włoskiej i po jej zakończeniu	anie polskich oddziałów na Santo Domingo (1802) – identyfikuje postać Karola Kniaziewicza – opisuje okoliczności utworzenia Legionów Polskich we Włoszech – przedstawia znaczenie Legionów Polskich we Włoszech	– stosuje pojęcie <i>Legia Naddunajska</i> – lokalizuje w czasie: utworzenie Legii Naddunajskiej (1799), zawarcie pokoju w Lunéville (1801), – opisuje udział Legionów Polskich w kampaniach wojsk napoleońskich – wyjaśnia, jakie konsekwencje dla sprawy polskiej miały postanowienia pokoju w Lunéville – przedstawia konsekwencje udziału Legionów w walkach	– omawia cele i oczekiwania polskiej emigracji po powstaniu kościuszkowskim i III rozbiórze Rzeczypospolitej	– ocenia wkład Polaków w budowanie potęgi imperium Napoleona – ocenia stosunek władz francuskich do walczących po ich stronie polskich żołnierzy

				na Santo Domingo		
Księstwo Warszawskie	• Powstanie Księstwa Warszawskiego • Ustrój Księstwa Warszawskiego • Trudności i sukcesy • Wojna z Austrią • Upadek Księstwa	– stosuje pojęcie Księstwo Warszawskie – lokalizuje w czasie: powstanie Księstwa Warszawskiego i ogłoszenie jego konstytucji (1807), powstanie Królestwa Polskiego (1815) – lokalizuje w czasie i przestrzeni Księstwo Warszawskie (1807–1812) – identyfikuje postać Jana Henryka Dąbrowskiego – charakteryzuje ustrój Księstwa Warszawskiego – wymienia reformy społeczne zrealizowane w Księstwie Warszawskim	– stosuje pojęcia: <i>dekret grudniowy, druga wojna polska, sumy bajońskie</i> – lokalizuje w czasie: pokój w Tylży (1807), dekret grudniowy (1807), rozpoczęcie drugiej wojny polskiej (1812) – lokalizuje w czasie i przestrzeni: bitwę pod Raszynem (1809), bitwę pod Somosierrą (1809), bitwę pod Lipskiem (1813) – identyfikuje postać Józefa Poniatowskiego – wyjaśnia, jaką rolę w powstaniu Księstwa Warszawskiego odegrał Jan Henryk Dąbrowski– przedstawia okoliczności powstania i problemy funkcjonowania Księstwa Warszawskiego (wskazując na związki przyczynowo-skutkowe wewnątrz tych procesów) – omawia okoliczności upadku Księstwa Warszawskiego	– stosuje pojęcie <i>Komisja Rządząca</i> – lokalizuje w czasie: powołanie Komisji Rządzącej (1807), bitwę pod Ławą Pruską i Frydlandem (1807) – identyfikuje postacie Stanisława Małachowskiego, Fryderyka Augusta I – przedstawia okoliczności powstania Księstwa Warszawskiego – omawia przebieg wojny z Austrią i jej konsekwencje	– wyjaśnia, dlaczego Księstwo Warszawskie nie było w pełni suwerennym ośrodkiem państwowości polskiej – wyjaśnia, dlaczego upadek Napoleona był końcem polskich marzeń o własnym państwie	– ocenia politykę Napoleona wobec Polaków – ocenia, jakie znaczenie dla sprawy polskiej miały postanowienia pokoju w Tylży

Rozdział VII. Powrót starego ładu						
Kongres wiedeński i jego następstwa	- Kongres wiedeński – cele i zasady - Zmiany polityczne i terytorialne - Święte Przymierze - Próby podważenia systemu wiedeńskiego - Wyzwolenie Grecji - Rewolucja lipcowa we Francji	– stosuje pojęcia: <i>kongres wiedeński, Święte Przymierze</i> – lokalizuje w czasie kongres wiedeński (X 1814 – VI 1815), rewolucję lipcową we Francji (1830) – identyfikuje postacie: Aleksandra I Romanowa, Ludwika Filipa – wskazuje państwa decydujące na kongresie wiedeńskim – wymienia najważniejsze cechy nowego ładu ustanowionego na kongresie wiedeńskim – określa, które państwa stanowiły trzon Świętego Przymierza – wymienia państwa, w których w latach 20. i 30. XIX w. doszło do wystąpień rewolucyjnych – wyjaśnia, kto i dlaczego buntował się przeciwko systemowi	– stosuje pojęcia: <i>zasada restauracji, zasada legitymizmu, zasada równowagi europejskiej, karbonariusze, Młode Włochy, dekabryści, monarchia lipcowa</i> – lokalizuje w czasie zawarcie Świętego Przymierza (IX 1815), powstanie dekabrystów (1825), powstanie niepodległej Grecji (1829) – lokalizuje w przestrzeni państwa, które odgrywały najważniejszą rolę podczas kongresu wiedeńskiego oraz kraje, w których w latach 20. i 30. XIX w. doszło do wystąpień rewolucyjnych – identyfikuje postacie: Klemensa Metternicha, Giuseppe Mazziniego, Mikołaja I – przedstawia cele zwołania kongresu wiedeńskiego – wyjaśnia, jak powstał, na czym polegał i czemu miał służyć system wiedeński (wskazując na	– stosuje pojęcia: <i>porządek wiedeński, reakcja, „koncert mocarstw”, rojaliści, risorgimento</i> – lokalizuje w czasie: wybuch powstania Greków przeciwko Turcji (1821), bitwę pod Navarino (1827), powstanie belgijskie (1830) – lokalizuje w przestrzeni zmiany polityczne wywołane decyzjami kongresu wiedeńskiego, kraje, w których doszło do interwencji armii państw Świętego Przymierza – identyfikuje postacie: Ottona Wittelsbacha, Karola X, Adolphe’a Thiersa – charakteryzuje zasady ustalone na kongresie wiedeńskim – wymienia postanowienia kongresu	– stosuje pojęcie <i>ruch filhellenistyczny</i> – lokalizuje w czasie powstanie karbonariuszy we Włoszech (1820), traktat w Adrianopolu (1829), konferencję w Londynie (1830) – identyfikuje postać Leopolda I – wyjaśnia, jaki wpływ na losy Europy miały zasady polityczne ustanowione na kongresie wiedeńskim – wyjaśnia, jakie znaczenie miało Święte Przymierze dla utrzymania porządku wiedeńskiego – przedstawia cele włoskiego ruchu odrodzenia narodowego omawia walkę Belgów o niepodległość – wyjaśnia, z jakiego powodu europejskie mocarstwa zaangażowały się w konflikt z imperium	– ocenia skutki polityczne decyzji podjętych na kongresie wiedeńskim – ocenia wpływ Świętego Przymierza na losy Europy po kongresie wiedeńskim

		wiedeńskiemu	związki przyczynowo-skutkowe w ramach tych procesów) – przedstawia podział ziem polskich przeprowadzony na kongresie wiedeńskim – przedstawia okoliczności i cele powstania Świętego Przymierza – omawia przyczyny i przebieg rewolucji lipcowej we Francji	wiedeńskiego w sprawie Niemiec i Włoch – omawia zmiany na mapie politycznej Europy wywołane decyzjami kongresu wiedeńskiego – omawia przyczyny i skutki powstania dekabrystów – omawia przebieg walk o niepodległość Grecji	osmańskim w sprawie greckiej	
Rewolucja przemysłowa	• Rewolucja przemysłowa w Europie • Rozwój komunikacji • Rewolucja przemysłowa w Stanach Zjednoczonych • Skutki rewolucji przemysłowej	– stosuje pojęcia: <i>rewolucja przemysłowa, industrializacja, urbanizacja</i> – wyjaśnia, dlaczego transport zyskał w XIX w. tak duże znaczenie – wymienia najważniejsze wynalazki pierwszej połowy XIX w. – wymienia przyczyny i skutki rewolucji przemysłowej (wskazując na związki przyczynowo-skutkowe w ramach tego procesu)	– stosuje pojęcia: <i>proletariat, kapitaliści</i> – lokalizuje w czasie opatentowanie maszyny parowej (1769) i otwarcie pierwszej linii kolejowej (1825) – identyfikuje postacie: George’a Stephensona, Samuela Morse’a – wymienia rejony Europy, w których rewolucja przemysłowa postępowała najszybciej – omawia rozwój komunikacji w pierwszej połowie XIX w.	– lokalizuje w czasie pierwszy morski rejs parowca (1813) i założenie Niemieckiego Związku Celnego (1834) – identyfikuje postacie: Samuela Colta, Isaaca Singera – wyjaśnia, dlaczego proces industrializacji w Europie nie przebiegał równomiernie – wyjaśnia, jaki wpływ na rozwój komunikacji miało wynalezienie maszyny parowej	– stosuje pojęcia: <i>społeczeństwo industrialne, luddyci</i> – lokalizuje w czasie wystąpienia luddystów (1811–1813) – wyjaśnia wpływ eksplozji demograficznej na przemiany w rolnictwie i przemyśle – wyjaśnia, dlaczego rewolucja przemysłowa wzbudziła ogromny sprzeciw społeczny – wyjaśnia, w jaki sposób upowszechnienie kolei zmieniło życie	– ocenia skutki rewolucji przemysłowej, wskazując przyniesione przez nią korzyści i straty

				– przedstawia rozwój gospodarczy i przemiany w Stanach Zjednoczonych w czasie rewolucji przemysłowej	mieszkańców Europy	
Nowe idee polityczne	• Narodziny nowych nurtów politycznych • Liberalizm • Konserwatyzm • Początki ruchu robotniczego • Początki socjalizmu i komunizmu	– stosuje pojęcia: <i>konserwatyzm, liberalizm, socjalizm, komunizm</i> – identyfikuje postacie: Adama Smitha, Edmunda Burke’a, Karola Marksa – wymienia idee polityczne, które zdobyły popularność w pierwszej połowie XIX w.	– stosuje pojęcia: <i>burżuazja, socjalizm, utopijny, związek zawodowy, dyktatura proletariatu</i> – lokalizuje w czasie ogłoszenie <i>Manifestu komunistycznego</i> (1848) – identyfikuje postacie: Johna Stuarta Milla, Henri de Saint-Simona – omawia założenia liberalizmu, konserwatyzmu, socjalizmu i komunizmu – wyjaśnia, dlaczego konserwatyści byli przeciwni gwałtownym zmianom politycznym i społecznym – przedstawia położenie klasy robotniczej i jego wpływ na ukształtowanie się i rozwój ruchu robotniczego (wskazując na związki przyczynowo-skutkowe w ramach tego	– stosuje pojęcia: <i>utyliitaryzm, czartyści, walka klas</i> – identyfikuje postacie: François Chateaubrianda, Fryderyka Engelsa – lokalizuje w czasie powstanie pierwszych związków zawodowych (1824), działalność czartystów w Anglii (1836–1848) – wyjaśnia, które grupy społeczne mogły być zainteresowane realizacją postulatów konserwatystów, liberałów, a które – socjalistów i komunistów – omawia okoliczności, w jakich narodził się ruch robotniczy	– stosuje pojęcie <i>falanster</i> – identyfikuje postacie: Josepha de Maistre’a, Louisa de Bonalda, Adama Jerzego Czartoryskiego, Charles’a Fouriera, Roberta Owena – wyjaśnia, czym różniły się propozycje dotyczące sprawy robotniczej wysuwane przez związki zawodowe, czartystów i komunistów – przedstawia cele i skutki działalności czartystów – przedstawia powody, dla których konserwatyści krytykowali rewolucje i zmiany społeczne wprowadzane w pierwszej połowie XIX w.	– ocenia skutki społeczne i polityczne, jakie wywołało pojawienie się nowych idei politycznych – ocenia wpływ działalności związków zawodowych i ruchów politycznych na sytuację społeczną grup pozbawionych wpływu na losy państwa

			procesu) – omawia cele, jakie stawiały przed sobą związki zawodowe	– omawia postulaty socjalizmu utopijnego i wyjaśnia, dlaczego były one niemożliwe do zrealizowania		
Wiosna Ludów	• Geneza Wiosny Ludów • Od rewolucji lipcowej do cesarstwa we Francji • Rewolucja wiedeńska • Powstanie węgierskie • Wiosna Ludów w Prusach i krajach niemieckich • Wiosna Ludów w krajach włoskich • Skutki Wiosny Ludów • Udział Polaków we Wiosnie Ludów	– stosuje pojęcie <i>Wiosna Ludów</i> – lokalizuje w czasie Wiosnę Ludów (1848–1849) – lokalizuje w przestrzeni państwa, w których doszło do wystąpień Wiosny Ludów – identyfikuje postacie: Ludwika Napoleona Bonapartego (Napoleona III), Franciszka Józefa I, Józefa Bema – omawia przyczyny Wiosny Ludów – przedstawia skutki Wiosny Ludów	– stosuje pojęcia: <i>warsztaty narodowe</i>, <i>Parlament Frankfurcki</i> – lokalizuje w czasie: rewolucję w Paryżu (II 1848), wybuch rewolucji w Wiedniu (III 1848), wybuch rewolucji w Berlinie (III 1848), wybuch Wiosny Ludów w państwach włoskich (III 1848) – identyfikuje postacie: Lajosa Kossutha, Iwana Paskiewicza, Ludwika Mierosławskiego, Adama Mickiewicza – wymienia kraje europejskie, w których Wiosna Ludów przyniosła trwałe zmiany – przedstawia przyczyny, przebieg i skutki Wiosny Ludów (wskazując na związki przyczynowo-skutkowe w ramach tego procesu) – rozróżnia, które z	– stosuje pojęcie <i>bankiety</i> – lokalizuje w czasie: powstanie węgierskie (III 1848 – X 1849), powstanie robotnicze we Francji (VI 1848), wybranie Ludwika Bonapartego prezydentem Francji (XII 1848), wybuch Wiosny Ludów w Państwie Kościelnym (II 1849) – identyfikuje postacie: Ludwika Filipa, Ferdynanda I Habsburga, Fryderyka Wilhelma IV – wyjaśnia, dlaczego Wiosna Ludów we Francji nie przyniosła oczekiwanych rezultatów – wyjaśnia, dlaczego powstanie węgierskie w czasie Wiosny	– lokalizuje w czasie: zarazę ziemniaczaną w Europie (1845–1847), objęcie tronu przez Franciszka Józefa I (XII 1848) – identyfikuje postacie: Henryka Dembińskiego, Wojciecha Chrzanowskiego, Józefa Wysockiego – przedstawia, jak zmieniała się sytuacja polityczna we Francji podczas Wiosny Ludów – wyjaśnia, na czym polegała postępowość reform II Republiki Francuskiej – omawia udział Polaków w europejskiej Wiosnie Ludów	– ocenia, które z przyczyn wybuchu Wiosny Ludów były wynikiem działań ówczesnych władców europejskich, a na które nie mieli oni żadnego wpływu – oceni trwałość reform i zmian ustrojowych wprowadzonych w czasie Wiosny Ludów

			wystąpień Wiosny Ludów były rewolucjami społecznymi, a które ruchami zjednoczeniowymi lub powstaniami narodowymi – omawia przebieg i skutki Wiosny Ludów w Austrii i na Węgrzech	Ludów poniosło klęskę – opisuje przebieg i skutki Wiosny Ludów w państwach włoskich – przedstawia przebieg i skutki Wiosny Ludów w Prusach		
Rozdział VIII. Polacy po kongresie wiedeńskim						
Ład wiedeński na ziemiach polskich	• Nowy podział ziem polskich • Zabór pruski • Sytuacja społeczna i gospodarcza w zaborze pruskim • Rzeczpospolita Krakowska • Galicja • Ziemie zabrane • Polska nauka i oświata w pierwszej połowie XIX wieku	– stosuje pojęcia: <i>Rzeczpospolita Krakowska, Wielkie Księstwo Poznańskie, Królestwo Polskie, Galicja</i> – lokalizuje w przestrzeni podział ziem polskich na kongresie wiedeńskim – przedstawia podział ziem polskich przeprowadzony na kongresie wiedeńskim	– stosuje pojęcia: <i>germanizacja, uwłaszczenie, ziemie zabrane</i> – lokalizuje w czasie: uwłaszczenie chłopów w zaborze pruskim (1816–1823), zniesienie pańszczyzny w Galicji (1848) – identyfikuje postacie: Aleksandra I, Adama Jerzego Czartoryskiego, Franciszka I, Wilhelma III – wyjaśnia, w jaki sposób funkcjonowała ograniczona autonomia w Wielkim Księstwie Poznańskim – przedstawia sposób zarządzania Galicją – wymienia instytucje	– stosuje pojęcia: <i>filomaci, filareci, reforma regulacyjna</i> – lokalizuje w czasie: utworzenie Uniwersytetu Warszawskiego (1816), nadanie konstytucji Rzeczypospolitej Krakowskiej (1818), wprowadzenie obowiązku szkolnego w zaborze pruskim (1825), równouprawnienie obywateli w zaborze pruskim (1848) – identyfikuje postacie: Antoniego Radziwiłła, Edwarda Flotwella, Tomasza	– lokalizuje w czasie ufundowanie Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie (1817) – identyfikuje postacie: Samuela Bogumiła Lindego, Józefa Maksymiliana Ossolińskiego – przedstawia sytuację społeczną w zaborze rosyjskim, pruskim i austriackim – porównuje rozwój gospodarczy ziem polskich pod zaborem pruskim i austriackim – porównuje sytuację poszczególnych grup społeczeństwa polskiego pod zaborem	– ocenia, w którym zaborze sytuacja Polaków wyglądała najkorzystniej pod względem swobód politycznych – ocenia, czy ustrój Rzeczypospolitej Krakowskiej sprzyjał rozwojowi kultury polskiej

			polskiego życia kulturalnego i oświatowego na ziemiach polskich w pierwszej połowie XIX w.	Zana, Wojciecha Bogusławskiego, Stanisława Kostki Potockiego – wyjaśnia, co było przyczyną konfliktu między szlachtą i chłopami w Galicji – omawia ustrój Rzeczypospolitej Krakowskiej – omawia sytuację Polaków na ziemiach zabranych – omawia proces uwłaszczenia chłopów w zaborze pruskim – przedstawia rolę Królestwa Polskiego jako centrum życia kulturalnego i oświatowego na ziemiach polskich w latach 1815–1830	pruskim i austriackim – porównuje sytuację kultury i oświaty polskiej w poszczególnych zaborach w pierwszej połowie XIX w.	
Królestwo Polskie	• Ustrój Królestwa Polskiego • Sytuacja społeczna i gospodarcza • Działalność legalnej opozycji • Pierwsze spiski	– stosuje pojęcia: <i>opozycja legalna</i>, <i>opozycja nielegalna</i> – lokalizuje w czasie nadanie konstytucji Królestwu Polskiemu (1815) – identyfikuje postacie: Aleksandra I,	– stosuje pojęcia: <i>kalizanie</i>, <i>cenzura</i>, <i>prewencyjna</i> – lokalizuje w czasie: początek konfliktu cara z polską opozycją (1820), powstanie Towarzystwa Patriotycznego (1821) – identyfikuje postacie:	– lokalizuje w czasie powstanie Wolnomularstwa Narodowego (1819), powstanie Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego (1825), powstanie Banku	– wyjaśnia, jaki status miały ziemie dawnej Rzeczypospolitej znajdujące się pod panowaniem carskiej dynastii Romanowów – opisuje, jak zmieniały się nastroje Polaków	– ocenia, jakie korzyści, a jakie problemy mogło przynieść Królestwu Polskiemu położenie na pograniczu trzech mocarstw

		Adama Jerzego Czartoryskiego – wymienia najważniejsze organizacje spiskowe działające w Królestwie Polskim – wymienia instytucje, które według konstytucji z 1815 r. sprawowały w Królestwie Polskim władzę ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą	Mikołaja I, Konstantego Romanowa, Franciszka Ksawerego Druckiego-Lubeckiego, Józefa Zajączka – charakteryzuje ustrój Królestwa Polskiego ustanowiony w konstytucji z 1815 r. – wymienia cele, jakie stawiała sobie opozycja legalna i nielegalna w Królestwie Polskim	Polskiego (1828) – identyfikuje postacie Wincentego i Bonawentury Niemojowskich, Waleriana Łukasińskiego, Ignacego Prądzyńskiego, Stanisława Staszica – wyjaśnia, dlaczego konstytucja Królestwa Polskiego należała do najbardziej liberalnych ustaw zasadniczych w Europie – omawia reformy Franciszka Ksawerego Druckiego-Lubeckiego i ich skutki	względem carskiego panowania w Królestwie Polskim oraz wyjaśnia, czym te zmiany były spowodowane	
Powstanie listopadowe	• Noc listopadowa • Co dalej z powstaniem? • Wojna z Rosją • Powstanie poza Królestwem Polskim • Międzynarodowa reakcja na powstanie • Następstwa powstania listopadowego	– stosuje pojęcie <i>noc listopadowa</i> – lokalizuje w czasie wybuch powstania listopadowego (29 XI 1830), rozpoczęcie wojny z Rosją (II 1831) – identyfikuje postacie: Piotra Wysockiego, Józefa Chłopickiego – wymienia przyczyny	– stosuje pojęcia: <i>noc paskiewiczowska</i>, <i>katorga</i> – lokalizuje w czasie: uznanie przez sejm powstania listopadowego za narodowe (18 XII 1830), detronizację Mikołaja I (25 I 1831), wprowadzenie Statutu Organicznego (1832) – lokalizuje w czasie i przestrzeni: bitwę pod	– lokalizuje w czasie: powstanie Sprzysiężenia Podchorążych (1828), układ rosyjsko-austriacki (1833) – lokalizuje w czasie i przestrzeni: bitwy pod Stoczkim i Dobrem (II 1831), bitwy pod Wawrem i Dębem Wielkim (III 1831),	– lokalizuje w czasie: przekształcenie się Rady Administracyjnej w Rząd Tymczasowy (3 XII 1830), wprowadzenie rosyjskiego kodeksu karnego (1847) – identyfikuje postacie: Michała Radziwiłła, Józefa Dwernickiego, Józefa Sowińskiego,	– ocenia postawę przywódców powstania – ocenia skutki klęski powstania listopadowego - ocenia międzynarodową reakcję na powstanie listopadowe

		wybuchu powstania listopadowego – wskazuje główne etapy wojny z Rosją – wymienia represje, jakie spadły na Polaków w Królestwie Polskim po klęsce powstania listopadowego	Grochowem (25 II 1831), bitwę pod Ostrołęką (26 V 1831) – identyfikuje postacie: Mikołaja I, Konstantego Romanowa, Adama Jerzego Czartoryskiego, Iwana Paskiewicza – omawia sytuację w Królestwie Polskim przed wybuchem powstania listopadowego – opisuje wydarzenia nocy listopadowej – wyjaśnia, jakie znaczenie dla przebiegu wojny z Rosją miały bitwy pod Grochowem i Ostrołęką – przedstawia, jakie znaczenie dla powstania listopadowego miały obrona i kapitulacja Warszawy – przedstawia przykłady polityki rasyfikacyjnej po powstaniu listopadowym	bitwę pod Iganiami (IV 1831), obronę Warszawy (6–8 IX 1831) – identyfikuje postacie: Maurycego Mochnackiego, Joachima Lelewela, Iwana Dybicza, Ignacego Prądzyńskiego, Emilii Plater, Jana Krukowieckiego – omawia postawy społeczeństwa polskiego wobec wybuchu powstania- przedstawia przebieg powstania listopadowego poza granicami Królestwa Polskiego – omawia reakcje państw europejskich na wybuch powstania listopadowego – omawia polityczne następstwa wydania Statutu Organicznego	Konstantego Ordona – przedstawia rolę sejmu w powstaniu listopadowym – charakteryzuje działania Rządu Narodowego w czasie wojny polsko-rosyjskiej – przedstawia skutki klęski powstania listopadowego dla mieszkańców ziem zabranych oraz zaborów pruskiego i austriackiego	
Wielka Emigracja i konspiracja w kraju	- Polacy po upadku powstania listopadowego - Emigracyjne	– stosuje pojęcia: <i>romantyzm, Wielka Emigracja</i> – identyfikuje	– stosuje pojęcie <i>emisariusz</i> – lokalizuje w czasie publikację <i>Ballad i</i>	– stosuje pojęcie <i>mesjanizm</i> – lokalizuje w czasie utworzenie Komitetu	– lokalizuje w czasie: powstanie Młodej Polski (1834), <i>powstanie Związku</i>	– ocenia rolę romantyzmu w kształtowaniu się polskiej

	stronnictwa polityczne • Działalność spiskowa w ziemiach polskich • Polski romantyzm • Romantyzm na emigracji	postacie: Adama Jerzego Czartoryskiego, Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego, Zygmunta Krasińskiego, Fryderyka Chopina- wyjaśnia, jakie wartości były najważniejsze dla twórców okresu romantyzmu – wyjaśnia, dlaczego polską emigrację po powstaniu listopadowym nazwano wielką – wymienia stronnictwa polityczne Wielkiej Emigracji	romansów Mickiewicza (1822), powstanie Hôtel Lambert (1831), Komitetu Narodowego Polskiego (1831), powstanie Towarzystwa Demokratycznego Polskiego (1832), założenie Gromad Ludu Polskiego (1835) – lokalizuje w przestrzeni kierunek emigracji polskiej w latach 1831–1832 – identyfikuje postacie: Cypriana Norwida, Joachima Lelewela, Tadeusza Krępowieckiego, Szymona Konarskiego – omawia osiągnięcia polskiej literatury romantycznej – charakteryzuje programy organizacji politycznych Wielkiej Emigracji – wyjaśnia, w jaki sposób organizacje na emigracji utrzymywały kontakt z Polakami pod zaborami	Narodowego Emigracji Polskiej (1832), założenie Stowarzyszenia Ludu Polskiego (1835), ogłoszenie <i>Manifestu</i> Towarzystwa Demokratycznego Polskiego (1836) – identyfikuje postacie: Andrzeja Towiańskiego, Wiktora Heltmana, Karola Libelta, Piotra Ściegiennego – wyjaśnia, jaką rolę odegrał mesjanizm w kształtowaniu się polskiej świadomości narodowej – opisuje sytuację Polaków, którzy zdecydowali się na emigrację po powstaniu listopadowym – wymienia organizacje spiskowe wskazując obszar ich działania	Narodu Polskiego (1839), powstania Związku Chłopskiego (1840–1844), powołanie Centralizacji Poznańskiej (1844) – identyfikuje postacie: Karola Stolzmana, Stanisława Worcella, Karola Levittoux, Edwarda Dembowskiego – wyjaśnia, dlaczego inaczej traktowały polskie emigrantów narody, a inaczej rządy państw Europy Zachodniej – porównuje programy organizacji politycznych Wielkiej Emigracji – wyjaśnia, w jaki sposób starano się upowszechnić sprawę narodową w najniższych warstwach społeczeństwa polskiego pod zaborami	świadomości narodowej – ocenia znaczenie Wielkiej Emigracji dla podtrzymania walki o niepodległość Polski
Wiosna Ludów na ziemiach	• Rabacja galicyjska • Powstanie	– stosuje pojęcie <i>rabacja</i>	– lokalizuje w czasie: powstanie krakowskie (II)	– stosuje pojęcie <i>serwituty</i>	– lokalizuje w czasie: pacyfikację Lwowa	– ocenia wpływ Wiosny Ludów

polskich	krakowskie w 1846 roku • Wiosna Ludów w Wielkopolsce • Wiosna Ludów w Galicji • Następstwa Wiosny Ludów	– lokalizuje w czasie początek Wiosny Ludów w Wielkopolsce (III 1848) – lokalizuje w czasie i przestrzeni rabację galicyjską (II–III 1846) – wyjaśnia, w jakich okolicznościach doszło do rabacji galicyjskiej – omawia skutki Wiosny Ludów w Galicji	1846), likwidację Rzeczypospolitej Krakowskiej (XI 1846), zniesienie pańszczyzny w Galicji (IV 1848) – identyfikuje postacie: Jakuba Szeli, Ludwika Mierosławskiego – omawia przebieg i skutki powstania krakowskiego – przedstawia przebieg Wiosny Ludów w zaborze pruskim i Galicji (wskazując na związki przyczynowo-skutkowe w ramach tego procesu)	– lokalizuje w czasie: ugodę w Jarosławcu (IV 1848), kapitulację sił polskich w Wielkopolsce (V 1848) – identyfikuje postacie: Jana Tyssowskiego, Edwarda Dembowskiego – omawia plany powstańcze przygotowywane przy współudziale emisariuszy Towarzystwa Demokratycznego Polskiego – wyjaśnia, dlaczego wystąpienia Wiosny Ludów w Poznaniu poniosły klęskę – omawia przebieg Wiosny Ludów w zaborze austriackim	przez Austriaków (XI 1848) – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Miłosławiem (IV 1848) – identyfikuje postać Wacława Zaleskiego – wyjaśnia, dlaczego planowane na 1846 r. polskie powstanie narodowe w trzech zaborach miało w praktyce bardzo ograniczony zasięg – wskazuje, które spośród zmian dokonanych w XIX w. mogły przyczynić się do ukształtowania świadomości narodowej wśród polskiego chłopstwa	na kształtowanie się świadomości narodowej Polaków
----------	--	---	---	--	---	---